

Kristian Kallmyr Lerheim

Holdninger til salg av hjortejakt – hvordan oppleves effektene av kommodifisering?

En kvalitativ studie av hvordan endringer i
utnyttelse av hjorten er med på å påvirke
jaktpraksisen og den sosiale strukturen i
bygdesamfunn

Masteroppgave i lektor i geografi

Veileder: Jørund Aasetre

Mai 2021

Foto: Kristian Kallmyr Lerheim

Kristian Kallmyr Lerheim

Holdninger til salg av hjortejakt – hvordan oppleves effektene av kommodifisering?

En kvalitativ studie av hvordan endringer i utnyttelse av hjorten er med på å påvirke jaktpraksisen og den sosiale strukturen i bygdesamfunn

Masteroppgave i lektor i geografi
Veileder: Jørund Aasetre
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for geografi

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Lerheim, K. K. (2021). *Holdninger til salg av hjortejakt – hvordan oppleves effektene av kommodifisering? En kvalitativ studie av hvordan endringer i utnyttelse av hjorten er med på å påvirke jaktpraksisen og den sosiale strukturen i bygdesamfunn*. Masteroppgave for lektorutdanning i geografi. Institutt for geografi, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

I Norge har vi lange tradisjoner for jakt og fangst. Viltressursene er noe man alltid har vært opptatt av å benytte seg av. Endringer i land- og skogbruket, samt en økende bestand av hjort, har ført til at stadig flere ser nye muligheter til å benytte seg av denne typen ressurser. Myndighetene oppfordrer også til næringsutvikling basert på høstbare viltressurser, og peker på det økonomiske potensialet som finnes i dette. Samtidig anser mange hjortejakt som en viktig sosial institusjon med stor betydning for felles opplevelser og identitet i bygdesamfunn, spesielt på Vestlandet. Selv om jaktretten tilhører private grunneiere, oppleves jaktkulturen på mange måter som en allmennressurs. Dette danner grunnlaget for problemstillingene som reises i dette forskningsprosjektet.

Denne studien forsøker å se nærmere på grunneiere og jegere sitt syn på, og opplevelse av, kommodifisering (varegjøring) av hjorten. Forskningen tar utgangspunkt i en kvalitativ metode, der et utvalg av grunneiere med jaktrett og eiendomsløse jegere i en bygd i Møre og Romsdal, har blitt intervjuet. I lys av teori om jakt, institusjonalisering og kommodifisering, diskuteres ulike motiver for å selge jakt, samt hvilke effekter kommodifisering av hjorten oppleves å ha med hensyn til jaktpraksis og bygdesamfunn. Studien belyser flere potensielle utfordringer i samspillet mellom salg av hjortejakt og ivaretagelse av institusjonene som er med å definere jakttradisjoner og kultur.

Resultatene i oppgaven peker mot at det er stor variasjon i hvordan de ulike informantene opplever effekter av kommodifisering. Dette virker videre å være med å påvirke deres holdninger til salg av jakt på hjort. Mange av de negative effektene som trekkes frem i resultatene kan knyttes direkte opp mot grunneier sitt ansvar om selger, heller enn som en kritikk mot de tilreisende jegerne som kjøper jakt. Dette momentet virker å være avgjørende for å lykkes med kommodifisering av hjorten som en høstbar viltressurs.

Abstract

Lerheim, K. K. (2021). *Attitudes towards the sale of red deer hunting - how are the effects of commodification experienced? A qualitative study of how changes in utilization of the red deer contribute to influencing hunting practices and the social structure in rural communities*. Master thesis in teacher program in Geography. Trondheim: Department of Geography, Norwegian University of Science and Technology.

In Norway, we have long traditions for hunting and trapping. The use of wildlife resources is something that has always been in our interest. Changes in agriculture and forestry, as well as an increasing population of deer, have led to more and more people seeing new opportunities in the way to use this type of resource. The authorities also encourage business development based on harvestable game resources, by pointing at the economic potential that exists in this segment. At the same time, many consider deer hunting to be an important social institution with great significance for shared experiences and identity in rural communities, especially in western part of Norway. Although the right to hunt belongs to private landowners, the hunting culture is in many ways experienced as a public resource. This forms the basis for the issues raised in this research project.

This study attempts to take a closer look at landowners and hunters' views on, and experience of, commodification (transformation to objects of trade) of red deer. The research is based on a qualitative method, in which a selection of landowners with hunting rights and propertyless hunters in a village in Møre and Romsdal, have been interviewed. In light of the theory of hunting, institutionalization and commodification, various motives for selling red deer hunting are discussed, as well as the effects commodification of the red deer is perceived to have with regard to hunting practices and rural communities. The study sheds light on several potential challenges in the interplay between the sale of red deer hunting and the care of the institutions that help to define hunting traditions and culture.

The results in the thesis indicate that there is great variation in how the various informants experience the effects of commodification. This further seems to influence their attitudes towards the sale of red deer hunting. Many of the negative effects highlighted in the results can be linked directly to the landowner's responsibility for the seller, rather than as a criticism of the visiting hunters who buy hunting licenses. This factor seems to be crucial for the success of commodification of the deer as a harvestable game resource.

Forord

Denne masteroppgaven er verket som markerer avslutningen på min femårige lektorutdanning i geografi. Utnyttelse av viltressurser og betydningen av jakt er noe jeg er oppriktig interessert i, og var avgjørende for meg i valg av tema. Arbeidet med oppgaven har bydd på utfordringer, men mest av alt har det vært spennende, og ikke minst svært lærerikt. Å fordype seg i denne tematikken har styrket min interesse og motivasjon for å fortsette å engasjere meg i dette feltet, også i fremtiden.

Jeg har vært heldig å få møte mange interessante og hyggelige mennesker. Først og fremst ønsker jeg å rette en stor takk til min veileder, professor Jørund Aasetre, for god veiledning og faglig engasjement gjennom hele prosessen. Din støtte og tilgjengelighet har vært til stor hjelp fra start til slutt.

Videre ønsker jeg å takke alle informantene som har bidratt med gode refleksjoner, noe som har vært avgjørende for å kunne fullføre mitt arbeid. En spesiell takk rettes til forskerne Erling Meisingset og Bjørn Egil Flø, som begge har vært svært positive til å bidra i oppgaven, både som informanter, men og med tips og innspill til gjennomføring av intervju og analyse. Jeg setter virkelig stor pris deres imøtekommenhet og tilbud om hjelp.

En stor takk rettes til mine medstudenter som har bidratt med gode diskusjoner og topp humør gjennom hele studieløpet. Dere er en super gjeng!

Sist, men ikke minst ønsker jeg å takke min samboer Marie og resten av familien min for god støtte, tålmodighet og omtanke.

Kristian Kallmyr Lerheim

Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet
Trondheim, mai 2021

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	i
Abstract	iii
Forord	v
Tabelliste	x
1.0 Introduksjon	1
<i>1.1 Bakgrunn for valg av tema</i>	<i>1</i>
<i>1.2 Problemstilling</i>	<i>2</i>
<i>1.3 Studieområde</i>	<i>3</i>
<i>1.4 Oppgavens struktur</i>	<i>4</i>
2.0 Teori	5
<i>2.1 Hjort</i>	<i>5</i>
2.1.1 Hjortestammens utvikling	5
2.1.2 Behovet for å forvalte hjortebestanden	6
<i>2.2 Jakt</i>	<i>7</i>
2.2.1 Jakttradisjoner	7
2.2.2. Motivasjon og betydningen av jakt i dag	8
<i>2.3 Institusjoner i bygdesamfunn</i>	<i>10</i>
2.3.1 Eiendom	11
2.3.2 Eiendomsløse jegere.....	11
2.3.3 Gaveøkonomi	12
<i>2.4 Kommodifisering av viltressurser</i>	<i>12</i>
2.4.1 Grunneiers utnyttelse av ressurser.....	13
2.4.2 Økonomisk potensiale i viltressurser	14
3.0 Metode	15
<i>3.1 Kvalitativ metode</i>	<i>15</i>
3.1.1 Dybdeintervju.....	16

3.1.2 Sekundære kilder.....	16
3.2 Fremgangsmåte.....	17
3.2.1 Valg av informanter	17
3.2.2 Intervjuguide og informasjonsskriv	19
3.2.3 Gjennomføring og intervjusituasjonen.....	20
3.3 Etterarbeid og analyseprosessen	21
3.4 Etikk.....	22
3.4.1 Informert samtykke	22
3.4.2 Konfidensialitet	23
3.4.3 Maktforhold.....	23
3.5 Metodiske betraktninger.....	24
3.5.1 Refleksjoner rundt egen rolle	24
3.5.2 Reliabilitet, validitet og objektivitet.....	25
3.5.3 Metodens egnethet.....	26
4.0 Resultater og diskusjon.....	28
4.1 Informantenes bakgrunn	28
4.1.1 Motivasjon for å jakte	30
4.2 Holdninger til salg av hjortejakt	31
4.2.1 Innenbygds- og utenbygdsjegere.....	34
4.2.2 Tilvekst av lokale jegere	34
4.3 Kommodifisering av hjorten.....	37
4.4 Skepsis til salg av hjortejakt.....	41
4.4.1 Jaktas betydning i bygda	42
4.5 Effekter av kommodifisering.....	44
4.5.1 Effekter på jakt og jaktkultur	45
4.5.2 Effekter på bygdesamfunnet.....	46
4.6 Oppsummerende betraktninger	47
5.0 Konklusjon.....	51
5.1 Veien videre.....	53

Litteraturliste.....	54
Vedlegg 1: Informasjonsskriv	58
Vedlegg 2: Intervjuguide	62

Figurliste

FIGUR 1 FELTE HJORT I NORGE 1970-2020	6
FIGUR 2 REGISTRERTE JEGER ETTER ALDER OG KJØNN 2019-2020 (STATISTISK SENTRALBYRÅ, 2021C)	27

Tabelliste

TABELL 1 OVERSIKT OVER INFORMANTER	19
--	----

1.0 Introduksjon

Temaet for denne oppgaven er hvordan endringer i grunneiers utnyttelse av høstbare viltressurser er med på å påvirke den sosiale strukturen i bygdesamfunn. Oppgaven fokuserer på hjorten som høstbar viltressurs, samt jakttradisjoner og jaktkultur tilknyttet jakt på hjort. I denne introduksjonen vil jeg ta for meg bakgrunnen for valg av tema, definere en problemstilling, samt beskrive studieområdet og oppgavens struktur.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I Norge har vi lange tradisjoner for jakt og fangst. Dette har vært en viktig ressurs i form av mat og skinn, og er fortsatt den dag i dag en stor kilde til mat for mange mennesker i landet. Selv om jakt og fangst ikke lengre er avgjørende for å overleve, har tradisjonene i stor grad blitt videreført. Endringer i landbruket i form av mindre beiting i utmark, kombinert med et mildere klima og bedre viltforvaltning har ført til en økning i bestanden av flere storviltarter. I dagens moderne samfunn er det derfor fortsatt viktig å beskatte Norges høstbare viltressurser, både for å utnytte den økonomiske ressursen det er, men også for å være med å holde bestandene nede på et fornuftig nivå. Samtidig er jakt en viktig arena for rekreasjon, sosialisering og kultur for tusenvis av nordmenn hvert år.

Utviklingen i dagens samfunn peker mot en stadig økende kommersialisering av jakt. Flere og flere ønsker å selge både viltkjøtt og jaktopplevelser, og dette gjør at marked etter hvert har blitt tilgjengelig for «mannen i gata». Tidligere har kjøp av jakt vært forbundet med velstående menn som ønsker seg et trofé på veggen. Akkurat slik er ikke nødvendigvis virkeligheten lengre, og kjøp av jakt blir stadig vanligere blant nordmenn.

I en rapport fra NINA viser tall innhentet for jaktåret 2017-2018 at det i Norge omsattes jakt for cirka 2 milliarder kroner (Regjeringen, 2019). Av disse 2 milliardene var 1,4 milliard omsetting av storviltjakt. Rapporten viser videre at denne omsetningen av storviltjakt potensielt kan dobles innen 10 år. For å oppnå en omsetning på nærmere 3 milliarder foreslår NINA følgende elementer:

- *tiltak for bedre organisering av jakttilbudet hos grunneiere/rettighetshavere i områder der det er flere eiere.*

- *økt tilbud av opplevelsesprodukt som tilbys kombinert med jakta, slik som overnatting, lokal mat og tettere samarbeid med øvrig reiseliv.*
- *gjøre viltkjøtt mer tilgjengelig for forbrukerne, og i den forbindelse koble viltkjøttet tettere opp mot lokalmatsatsingen.*

Regjeringen er i sin handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser ute og oppfordrer til en satsning på kommodifisering av blant annet hjortevilt.

Jeg kommer fra en liten bygd i Møre og Romsdal, der hjortejakt er årets store begivenhet for mange av mine sambygdinge. Familien min er ingen utpreget jaktfamilie, og verken besteforeldre, foreldre eller søsken jakter. For min egen del kom interessen for jakt først i slutten av tenårene, gjennom venner som er fra familier som jakter. Jakta, og da spesielt hjortejakta, har etter hvert blitt en lidenskap og er den aktiviteten jeg vier det aller meste av fritiden min til. Jakt er for meg en kombinasjon av mange ulike aktiviteter. Det er en måte å komme seg ut å oppleve naturen på, alt fra tidlige morgener der man ser sola stå opp, til sene kvelder og netter under måneskinn. Det er også en form for fysisk aktivitet med milevis av gåing i skog og fjell. Det fine er at jeg ikke tenker på jakt som trening slik jeg vanligvis tenker trening er. Jakt er en kilde til fantastiske råvarer, som er med å gi meg og min familie mange gode måltider gjennom hele året. I tillegg er jakt en nødvendighet, da hjortebastanden i min bygd er rekordstor. Dette er problematisk på mange måter, deriblant i forbindelse med beiteskader på skog og mark, i tillegg til en altfor høy påkjørselstatistikk.

Kombinasjonen av min interesse for jakt på hjort og regjeringens oppfordring til en satsning på en varegjøring av viltkjøtt og jakt, er bakgrunnen for at jeg velger å skrive en oppgave om nettopp dagens utvikling av salg av hjortejakt.

1.2 Problemstilling

I denne oppgaven ønsker jeg å studere hvilke spenninger som oppstår i et bygdesamfunn i det noen grunneiere velger å selge jaktretten sin. Jeg ønsker å finne ut mer om bakgrunnen for en stadig økende utnyttelse av hjorten som høstbar viltressurs, og å se på hvilke effekt dette kan ha for jaktkulturen og den sosiale strukturen i bygda jeg studerer.

Hvorfor ønsker noen grunneiere å selge hjortejakt? Hvordan oppleves det at kommodifisering av hjort påvirker jaktkulturen og bygdesamfunnet?

Oppgavens problemstilling gir utgangspunkt for å se nærmere på hvordan grunneiere med jaktrett endrer måtene de velger å utnytte ressursene sine på. Ressurser og ressursutnyttelse står sentralt i geografifaget. Dette er et felt som ofte byr på utfordringer i form av motstridende ønsker og behov, og som i noen tilfeller kan føre til konflikter. Hvor problematisk er egentlig denne endringen i måten å forvalte hjorten som ressurs på i en bygd der salg av jakt er relativt utbredt? For bedre å kunne besvare problemstillingen har jeg valgt å først ta for meg de to spørsmålene den reiser, hver for seg. Deretter vil jeg se nærmere på hvordan diskusjonen av de to spørsmålene i problemstillingen virker opp mot hverandre. Dette er en strategi jeg tror vil gi et godt grunnlag for å besvare problemstillingen.

1.3 Studieområde

Fellingsstatistikken for hjort i årene 2018-2020 viser at de to største hjortefylkene i Norge er Vestland fylke og Møre og Romsdal fylke. Siden Møre og Romsdal er mitt eget hjemfylke falt det naturlig å legge studieområdet hit. Jeg hadde på forhånd en viss kjennskap til hjortebestandene og jakta som foregikk her, og i tillegg ville det være praktisk med hensyn til feltarbeid. I valget av kommune og bygd var det viktig å vite at det fantes grunneiere som solgte jakt, i tillegg til at hjortebestanden var av en slik størrelse at det ville være nærliggende å tro at jakta hadde en sentral posisjon i bygdekulturen.

Fremgangsmåten som ble brukt i valg av studieområde var blant annet å kontakte personer med ansvar for naturforvaltning i de ulike kommunene i Møre og Romsdal. Disse personene har ofte god kjennskap til både hjortejakta og de ulike grunneierne i sin kommune. Informasjonen de ga bidro til å tegne et bilde av kommunen som jeg kunne ta med videre inn i min vurdering av de ulike kommunenes egnethet som studieområde. Et annet hjelpemiddel i valg av studieområde var Hjorteviltregisteret, Miljødirektoratets nettside med statistikk om kvoter, fellinger, tellinger og annen relevant informasjon knyttet til jakt. Denne nettressursen gir informasjon om fellingsprosent og navn på valdansvarlig og jaktleder i alle registrerte vald (Hjorteviltregisteret, 2021).

Bygda jeg til slutt valgte som mitt studieområde, er ei bygd med en stor hjortebestand og jevnt høy avskyting av hjort over flere tiår. Bygda ligger vakkert til i en fjord med nærhet til både fjell og sjø, slik man tenker en bygd på Vestlandet skal gjøre. Innbyggertallet er under 500 mennesker og bygda preges i stor grad av jordbruksvirksomhet. Hjortejakta i bygda er organisert i storvald, en driftsplanbasert forvaltning som er med å signalisere grunneiernes interesse for effektiv og moderne jakt. Denne type organisering ble lansert gjennom St.meld. nr. 17 (1998 - 1999) og St.meld. nr. 19 (1999 - 2000) og skulle være nøkkelen til utvida samarbeid og bedre planlegging. Organiseringen er et verktøy i arbeidet med å redusere beiteskader på skog og innmark, i tillegg til å sikre en bærekraftig og sunn hjortestamme. Samtidig tilrettelegger den for en økt ressursutnyttelse gjennom næringsutvikling, blant annet ved at det er enklere å formidle jakt når områdene og kvotene er av en viss størrelse.

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven er inndelt i fem kapitler. Dette første kapitlet er en introduksjon der temaet for oppgaven har blitt presentert. Jeg har definert en problemstilling, samt forklart bakgrunnen for valg av tema. I tillegg er studieområdet beskrevet og oppgavens struktur fremlagt. Kapittel to presenterer relevant teori om hjort, jakt og kommodifisering av viltressurser. Det er lagt spesielt vekt på begrepene kommodifisering og viltressurs. Teorien om hjort dreier seg i hovedsak om utbredelsen av hjorten i Norge, utviklingen av hjortebestanden samt behovet for en forvaltning. Teorien om jakt tar for seg tradisjonen man har for å jakte i Norge og betydningen av jakt. Delkapitlet kommodifisering av viltressurser ser på hvordan grunneiere utnytter viltressursene sine, hvilket økonomisk potensial som finnes i disse ressursene og hvordan det legges opp til en økt satsing på å utnytte dette. Kapittel tre beskriver oppgavens metode med fokus på dybdeintervju og bruken av sekundære kilder. Den valgte metodens egnethet til å besvare problemstillingen drøftes. I det fjerde kapitlet presenteres empiriske funn fra dybdeintervjuene. Funnene diskuteres i lys av relevant teori med utgangspunkt i oppgavens problemstilling. Denne delen av oppgaven er delt i to deler der den første fokuserer på hvorfor noen grunneiere ønsker å selge hjortejakt, mens den andre delen fokuserer på hvordan det oppleves at kommodifisering av hjort påvirker jaktkulturen og bygdesamfunnet. Oppgaven avsluttes med en oppsummering av diskusjonen, og en påfølgende konklusjon i kapittel 5.

2.0 Teori

I dette kapittelet presenteres relevant teori som er med å skape et grunnlag for å diskutere funnene senere i oppgaven. Fokuset er teori om hjorten, jakt og grunneieres utnyttelse av denne type ressurser. Begrepene kommodifisering og viltressurs vil forklares nærmere. I tillegg vil teori om hvordan andre enn grunneierne selv ønsker å øke fokuset og satsingen på en næringsutvikling basert på høstbare viltressurser.

2.1 Hjort

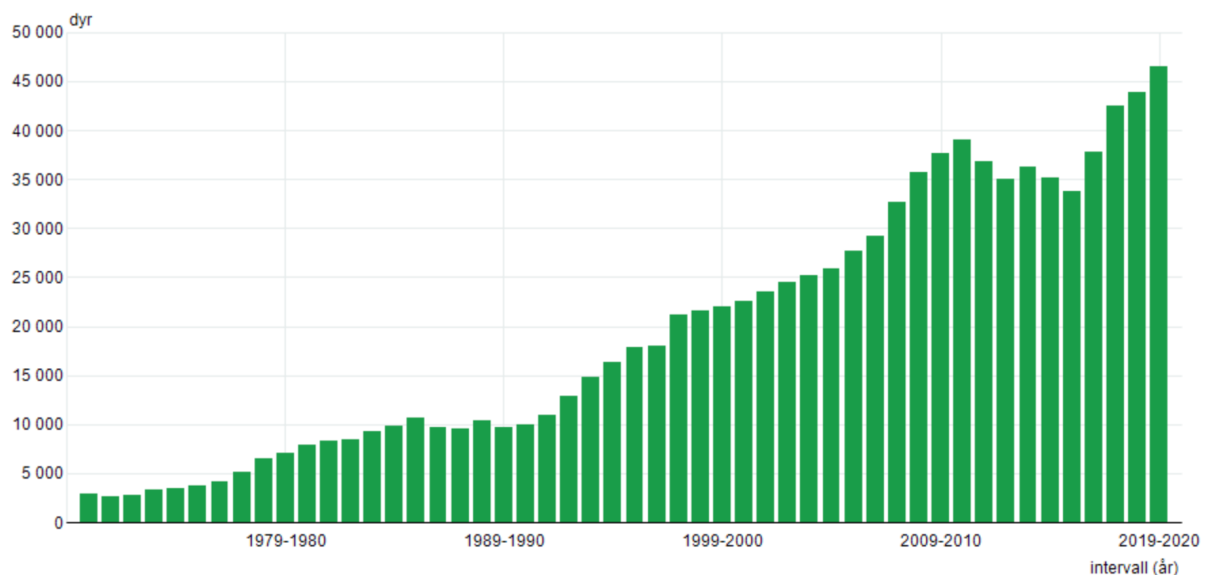
Hjorten er en art innen hjortedyrfamilien som er utbredt i store deler av Europa og Nord-Amerika. Den norske hjorten (*Cervus elaphus atlanticus*) finnes fra Sør-Norge og opp til og med Trøndelag. Hjorten er et svært sky dyr som er mest aktiv om natten og i skumringstimene morgen og kveld. På dagtid hviler og drøvtygger den ofte i skogs- og fjellområder med godt skjul og vanskelig tilgjengelighet. Hjorten har svært godt utviklede sanser, og luktesans og hørsel er de viktigste sansene. Synet til hjorten er også relativt bra, men den sliter med å skille ulike fargetoner (Hjortesenteret, u.å). Selv om noen hjorter er stasjonære gjennom året trekker store deler av bestandene mellom sommer og vinterbeiter. Dette gjør at antallet hjort kan variere stort gjennom året for enkelte områder. Typisk vil hjorten trekke ut mot beiteområder ved kysten om vinteren for å få lettere tilgang til mat. Selv om den ikke er noe utpreget flokkdyr, vil spesielt hodyrene holde seg til dels samlet og utgjøre nært beslektede familiegrupper i bestemte områder (Meisingset, 2015). På sommerstid beiter hjorten på de fleste spirende arter av planter og gress. Utover høsten og vinteren går kosten etter hvert over til å basere seg på lyng, kvist og bark. Når våren kommer er knopper på gran, furu, rogn og selje en favoritt hos hjorten (Mysterud et al., 2011).

2.1.1 Hjortestammens utvikling

De eldste sporene av hjort i Norge kan dateres til omkring 8000-9000 år siden. Bestanden har siden den tid gått opp og ned, og hjorten har måttet tilpasse seg både klimatiske og miljømessige endringer. Hjortens tilpasningsdyktighet synliggjøres også gjennom måten den evner å etablere seg til tross for at menneskelig aktivitet stadig påvirker og omformer landskapet den lever i. Den norske hjortestammen er den nordligste forekomsten av hjort i Europa (Apollonio, Putman, Grignolio, & Batos, 2011).

De siste tiårene har hjortebestanden i Norge opplevd en eksplosiv økning, og hjorten er i dag det mest tallrike hjortedyret i norsk fauna. Bakgrunnen for denne veksten kan primært knyttes til en organisert forvaltning i form av kjønnsbevist avskyting, fravær av store rovdyr, et mildere klima og gjengroing (Thorvaldsen et al., 2010). I dag er hjorten utbredt i 9 av 11 fylker, og det antas at den totale hjortebestanden måler cirka 150 000 dyr etter jakta er slutt (Meisingset, 2015). Figur 1 viser statistikk for antall felte hjort fra 1970-2020. Jaktåret 2019/20 var det felt over 45000 hjorter i Norge, noe som er ny rekord (Statistisk sentralbyrå, 2021b).

06037: Hjortejakt, etter intervall (år). Felte hjort.

Figur 1 Felte hjort i Norge 1970-2020.

2.1.2 Behovet for å forvalte hjortebestanden

Veksten hjortestammen i Norge har opplevd som et resultat av blant annet mildere klima, mindre beitepress fra husdyr og færre rovdyr har konsekvenser for blant annet beiteskader på dyrkamark og skog, i tillegg til et økt antall viltpåkjørsler per år (Meisingset, 2015). Økt mengde dyr gir økt behov for uttak for å begrense det økonomiske tapet bønder og skogeier opplever, og de materielle skadene og potensielt livsfarlige situasjonene som oppstår ved påkjørsler. Dette utpregede behovet for å redusere bestanden, spesielt på Vestlandet, åpner for ulike motivasjoner for å jakte hjort. Det er viktig å ha kjennskap til bestandssituasjonen for å kunne forstå menneskers ulike motivasjon for å jakte.

Samtidig som beitepresset øker på dyrkamark og skog, blir det også stadig færre aktive bønder i landbruket. Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) for 2020 viser at antallet aktive gårdsbruk i Norge ligger i underkant av 40 000. Til sammenligning var antallet aktive gårdsbruk i år 2000 cirka 70 000 (Statistisk sentralbyrå, 2021a). Det at færre grunneiere driver egen jord kan også være med å påvirke forvaltningen av hjorten. Hvis grunneierne ikke selv lengre er bønder, men heller leier ut dyrkamarka til andre bønder, kan fokuset på utnyttelse av utmarksressursene endres seg til å heller ville ha mer hjort å jakte på i sine områder, i stedet for færre hjorter som ødelegger for gårdsdriften.

2.2 Jakt

«Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne rammen kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.» (Viltloven, 1982, s. §1). Dette sitatet er hentet fra formålsparagrafen (§1) i Viltloven (1982) og definerer på mange måter jakt. Jakt forankres i det å høste av et overskudd. Utbyttet av dette overskuddet er primært kjøtt, skinn og pels (Regjeringen, 2019). Selv om jakt er forvaltning, er det viktig å ikke undervurdere rekreasjonsverdien og den sosiale verdien som ligger i muligheten til å utøve jakt. Disse momentene som ikke er direkte knyttet til forvaltning eller matauk, kan for noen være vanskelig å forstå. Kjennskap til jakttradisjoner og kultur kan være med å forklare disse verdiene ytterligere.

2.2.1 Jakttradisjoner

Hjortejakt har en lang historie i Norge, noe som kommer tydelig frem om vi ser på Kristian 5. lov av 1687. I denne loven ble det bestemt at all jakt ble gjort fri, men unntak av jakt på hjort og med hund. Hjortejakten og jakt med hund skulle være grunneiers enerett, noe som er et godt bilde på hjortens betydning (Hjeljord, 2008). I nyere tid har hjortejakta vært av stor betydning på Vestlandet spesielt, og de mest utbredte jaktformene er drivjakt, smygjakt og posteringsjakt. Hvilken jaktform som praktiseres avhenger av flere faktorer, både terreng, jaktområdets størrelse og antall jegere som jakter. Selv om jordbruksareal utgjør en svært liten del av jaktområdene, felles cirka halvparten av all hjort på innmark under skumringsjakt morgen og kveld og jakt i måneskinn nattestid (Meisingset, 2008). Tradisjonelt sett har ikke bruk av hund vært særlig utbredt på hjortejakt. Ettersom hjorten har blitt mer utbredt i større deler av Norge, har jegere som tidligere jaktet rådyr og elg med hund også begynt å bruke hund på hjortejakt.

Dette har ført til en økning i bruken av hund på jakt også på Vestlandet, og er dermed med å påvirke jaktpraksisen.

Med unntak av hjortejakt var jakt allemannseie i Norge fra 1687. Dette gjorde at jakta var en viktig kilde til både kjøtt, skinn og pels, og noe mange nordmenn benytter seg av. Denne formen for allemannseie vedvarte helt frem til 1899, først da fikk grunneier enerett på jakt på alle arter med unntak av rovdyr. I tillegg ble det også forbudt å skille ut jaktretten fra landbrukseiendommene, noe som ytterligere styrket koblingen mellom grunneier og jaktrett (Brottveit & Aagedal, 1999). Denne privatiseringen av jaktretten skapte grobunn for en næringsutvikling basert på jakt allerede fra starten av 1900-tallet i Norge. Et eksempel på en denne type virksomhet er beskrevet i historieheftet «Jegrar og jakter i Heiberghene» av Aarhus (2012). Her fortelles det om hvordan Thorvald Meyer Heiberg (1875-1962) kjøpte eiendommer og bygde hytter for å drive jaktturisme. Han baserte seg i hovedsak på velstående engelskmenn, og ble etter hvert landets største private grunneier (Aarhus, 2012). Dette markerte på mange måter skillet mellom at jakt var en kilde til mat for allmennheten i Norge, til å gå over til å bli en aktivitet forbeholdt de mest velstående fra inn og utland.

Denne dreiningen i hva jakten skulle være og hvem som fikk ta del i den stabiliserte seg utover andre halvdel av 1900-tallet. Gjennom økt velferd var ikke kjøttet lengre nødvendig for å overleve, men jakta var likevel viktig både som tilleggsinntekt og fritidsaktivitet. Etableringen av Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF) i 1871 var opprinnelig et tiltak for å øke «husholdningen» av vilt og fisk i Norge, og har etter hvert utviklet seg til å dreie seg om jaktlovgivning og arbeid for å fremme jegerstanden og tilbudene rundt om i landet (Norges jeger- og fiskerforbund, 2019). Som en motreaksjon etter lovendringen, som fratok allmenheten jaktretten i 1899, ble Arbeidernes jeger- og fiskerforbund (AJFF) opprettet i 1927. Deres motto var «*Jakt og fiske, hvermanns rett*». AJFF slo seg sammen med NJFF i 1960, som i dag arbeider under mottoet «*Jakt- og fiskeglede til alle – for alltid*» (Norges jeger- og fiskerforbund, 2019).

2.2.2. Motivasjon og betydningen av jakt i dag

Regjeringen eller et departement setter ned arbeidsgrupper eller utvalg for å redegjøre om forhold i samfunnet. Disse redegjørelsene utgis i form av rapporter eller såkalte NOU-er (Norges Offentlige utgreiingar). NOU 2013: 10 «Naturens goder – om verdien av økosystemtjenester» skriver følgende om verdien av jakt:

«Endringene i jord- og skogbruk (samt i viltforvaltningen) førte til økte antall og økt utbredelse av store pattedyr som elg, hjort, og rein. Dette har ført til mer jakt og jaktutbytte, og jakt er viktig for mange grunneiere. Jakt er også en viktig sosial institusjon i mange lokalsamfunn, som bl.a. betyr mye for felles opplevelser og identitet. De siste årene har man sett en rekke nasjonale og lokale forsøk på å utnytte utmarksressursene til å skape økonomisk utvikling i distriktene.» (Klima- og miljødepartementet, 2013).

Dette utdraget beskriver viktige verdier ved jakttradisjonen i Norge både i form av økonomi og opplevelse. Samtidig belyser det potensielle utfordringer ved økt varegjøring av høstbare viltressurser i skjæringspunktet mellom en bedre utnytting av utmarksressursen og å bevare den sosiale og kulturelle verdien av jakt. Jakt er en viktig del av friluftslivet som tradisjonelt sett har stått sterkt i den norske kulturen. I dette ligger også et mål om at utøvelsen av og tilgangen til jakt skal være lett tilgjengelig for allmennheten. Tiltak for å sikre dette er uttalt i offentlig friluftspolitikk. Jakt kan også være en aktivitet med helsemessig gevinst, både kroppslig og mentalt gjennom fysisk aktivitet og sosialt stimuli (Sneli & Sigurjónsson, 2015).

Når det gjelder den norske jegerstammen viser statistikk for jaktåret 2019-2020 at 516 108 personer står oppført i jegerregisteret i Norge. Dette er en økning på nesten 90 000 jegere på 10 år. Samtidig løste kun 202 000 personer jegeravgift samme dette jaktåret. Til tross for en positiv vekst i antall jegere, er det fortsatt en stor andel som ikke kommer seg på jakt (Statistisk sentralbyrå, 2021c).

Det vide spennet og den sammensatte verdien som finnes i jakt åpner for en rekke ulike motivasjoner hos jegerne. Selv om mange av verdiene i jakta trolig er felles for de aller fleste jegerne, vil det også foreligge visse ulikheter blant dem. Dette er forhold som i stor grad påvirkes av jegerens motivasjon for å drive jakt. Motivasjon kan defineres som «de biologiske, psykologiske og sosiale faktorene som aktiverer, gir retning til og opprettholder atferd i ulike grader av intensitet for å oppnå et mål» (Kaufmann & Kaufmann, 2009, s. 93). Deci og Ryan (2000) skiller i sin motivasjonsteori mellom *indre* og *ytre* motivasjon. Indre motivasjon foreligger når en person ønsker å gjøre en aktivitet på grunnlag av sin interesse for selve aktiviteten. I dette tilfellet er det å gjennomføre aktiviteten belønningen de er ute etter. Ved ytre motivasjon er ikke selve aktiviteten av interesse, men den gjennomføres med mål om å oppnå en belønning som et resultat av selve aktiviteten.

2.3 Institusjoner i bygdesamfunn

Institusjonell teori hevder handlinger foretatt av individ påvirkes av mer enn bare økonomisk rasjonelle faktorer (Eggertsson, 1993). Selv om det foreligger handlingsfrihet hevder Sack (1997) at aktørers frie individuelle vilje ikke eksisterer. Dette fordi man ikke kan handle i isolasjon, men på grunnlag av *sted*. Geografisk stedsteori i kombinasjon med institusjonalisering kan benyttes for å si noe om et sted sin makt over menneskelig handlinger (Sack, 1997). Begrepet *institusjon* er på norsk tvetydig, og kan brukes i flere ulike sammenhenger. Betydningen begrepet er tiltenkt i denne oppgaven beskrives god i Vatn (2005) sin definisjon "*Institusjoner er spilleregler i et samfunn, eller mer formelt, de menneskeskapte begrensningene som former samhandling mellom mennesker*" (North, 1990). Institusjonene kan sees på som strukturer som er bygd opp av komplekse kombinasjoner av regler, normer, adferd og skikk og bruk. I hverdagen vår som mennesker preges vi i ulik grad av ulike institusjoner. Disse institusjonene er med på å påvirke og bestemme hvordan vi ter oss i ulike sosiale sammenhenger. Videre skilles det mellom *formelle* institusjoner og *uformelle* institusjoner. Formelle institusjoner er rettsregler og annet juridisk bindende materiell som forskrifter, lover, kontrakter og rettspraksis m.m (Hovland, 2002). Forvaltning av vilt regulert i Viltloven og grunneiers eiendomsrett er eksempel på rettsregler som danner grunnlaget for en formell institusjon. Uformelle institusjoner baserer seg på regler som samfunnet selv skaper, men som ikke er juridisk bindene. Disse reglene er typiske sosiale normer som skapes gjennom det daglige samfunnslivet, og har ofte røtter i tradisjon, rutiner, etikk og moral. Denne typen sosiale spilleregler formes gjennom og eksisterer i menneskers daglige liv, og er ofte en forlengelse av de formelle reglene (North, 1990). Uformelle institusjoner varierer fra sted til sted, og det kan derfor ikke forventes at de uformelle institusjonene som eventuelt måtte forekomme i prosjektets studieområde vil være gjeldende også for andre bygder i området. Dette er en presisering som er verdifull for å forstå perspektivet til personer som ikke bor i bygda til vanlig.

Stedsbegrepet er bredt og derfor vanskelig å definere. Forståelsen av et *sted* kan omfattes av mange ulike dimensjoner, blant annet hvordan det skapes og hvordan det forstås (Aure, Berg, Cruickshank, & Dale, 2015). På bakgrunn av Sack (1997) sin oppfatning om at mennesker ikke kan handle i isolasjon, men på grunnlag av sted, er det nødvendig å definere hvilket sted man forholder seg til i omtalen av institusjonene i oppgaven. Bygda som er studieområdet i dette forskningsprosjektet, vil på bakgrunn av områdets geografiske avgrensning og sosiale sammensetning kunne defineres som et sted. Jegere og grunneier som er bosatt her vil naturlig være en del av institusjonen som skapes i bygda, gjennom deres roller og deltakelse i samfunnet.

Det interessante i denne oppgaven vil være de institusjonene som er med å prege jegere, grunneiere og det sosiale miljøet i studieområdet, og da spesielt de institusjonene som kan regnes som uformelle. Disse er trolig med på å definere grunneieres handlingsrom, som igjen kan ha betydning for grunneiers opplevde alternativer i forbindelse med salg av hjortejakt. Dette da en slik type praksis raskt kan bryte med noen av forventningene som skapes i de uformelle institusjonene.

2.3.1 Eiendom

Eiendomsstrukturen og lovgivningen om grunneiers enerett på jakt, åpner for den uformelle institusjonelle strukturen som preger jaktutøvelsen i Norge. Ordningen gir rom for at grunneiere og jegere selv kan formulere og utøve egenkomponerte praksiser, som igjen kan etablere seg som uformelle institusjoner. Eksempler på dette kan være mer spesifikk aldersbestemt avskyting utover det som tildeles gjennom kvoter, bestemte tidsrom for avskyting av ulike kjønn og aldersgrupper og regler for hvilke jaktformer som kan praktiseres. Alt dette er justeringer av jakta som ofte formes på bakgrunn av stedet den foregår i. Brudd med denne typen uformell institusjon kan være grunnlag for reaksjoner fra både jegermiljøet, grunneiere og øvrige personer i lokalsamfunnet. Dette til tross for at handlingene er i tråd med de formelle institusjonene. Slike interne regler, som er en utvidelse av de formelle retningslinjene som ligger i bunnen, kan potensielt være med å begrense handlingsrommet til den enkelte grunneier, og videre vanskeliggjøre kommersialisering av hjortejakten. Foreligger det i tillegg ikke enighet mellom de ulike grunneierne som inngår i et felles jaktvald, kan ulike regler for ulike eiendommer skape store utfordringer når det kommer til den praktiske gjennomføringen av jakta.

2.3.2 Eiendomsløse jegere

Bjørn Egil Flø (2008) skriv i sitt essay «Bygdedyret og elgen» om de eiendomsløse jegerne, bygdefolket uten eget jaktterreng, og deres opplevelse av salg av jakt som en trussel. Han omtaler problematikken i overgangen til den tjeneste- og opplevelsesbaserte bygda, slik Frisvoll (2014) beskriver den. Grunneiere opplever å møte motstand og få kritikk, til tross for at de oppskriftsmessig følger rådende utmarkspolitik i et forsøk på å utnytte sine ressurser. Flø forklarer motstanden som et høyst rasjonelt forsvar, av det han omtaler som kollektive rettigheter i bygdesamfunnet. Han utdyper at selv om jaktretten utvilsomt ligger hos grunneieren, er jakta og jaktkulturen som immateriell ressurs noe som gjennom institusjonene

i bygda sees på som en fellesressurs. Denne uformelle institusjonen skapes gjennom bygdefolket sin opplevde tilknytning til viltet og jakta som en del av deres kultur, og at dette er noe de arbeider for å vedlikeholde og bevare år etter år. Her tegner Flø (2008) et tydelig skille mellom jaktretten og jaktkulturen, der jaktretten er en privat ressurs mens jaktkulturen er en allmenningsressurs som bygdefolket krever hevd på gjennom uformelle institusjoner.

2.3.3 Gaveøkonomi

Brottveit og Aagedal (1999) introduserer begrepet gaveøkonomi i «Jakta på elgkulturen». Gaveøkonomi beskrives i denne sammenhengen som tradisjonen for at jakt deltakelse og kjøtt fra elgjakta fordeles blant jegerne i jaktlaget uten at det økonomiske utbyttet er et tema. Ofte oppstår det en form for ubekvem, spøkefull holdning i det kjøttet skal fordeles, noe som forklares med at denne seansen synliggjør jaktens materielle og økonomiske side. Denne siden er noe jegerne ikke uttaler som det viktigste motivet for å gå på jakt, noe som er typisk innen gaveøkonomien der de økonomiske realitetene tildekkes. En fordeling basert på jaktinnsats, eiendomsstørrelse og grunneierrettigheter er vanlig. Dette er et moment som også kan gjøre kjøttfordeling ubehagelig, da hierarkiet man ellers arbeider for å skjule kommer til syne gjennom det økonomiske systemet. Likhet i laget er et viktig del av jaktkulturen, og får seg derfor ofte en prøvelse i slike situasjoner (Brottveit & Aagedal, 1999).

Gaveøkonomi kan også sies å være noe av det som skapes gjennom uformelle institusjoner i enkelte jegermiljø. Praksis blir fortsatt videreført, selv om den bygger på en tradisjon fra en tid der både økonomien til jegerne og mengden vilt så helt annerledes ut enn i dag. Det kan tenkes at det å være grunneier og skulle bryte med en slik type norm med så stor integritet, eksempelvis ved å starte med salg av hjortejakt på et åpent marked, vil kunne oppleves som svært vanskelig. Grunnen til at det trolig vil oppleves utfordrende for mange grunneiere å bryte med denne tradisjonen er at endringene i stor grad kan få konsekvenser for bygdas jaktpraksis. Jaktpraksisen er bygd opp og formet i en årrekke og holdes i live gjennom kultur og tradisjoner.

2.4 Kommodifisering av viltressurser

Kommodifisering innebærer at et fenomens varekarakter blir mer fremtredende. Med andre ord kan man si at det går ut på å gi en vare, eller noe som ikke tidligere har vært en vare, bedre og flere egenskaper for å øke dets verdi og dermed gjøre det mer salgbart. En vare defineres som alt av økonomisk verdi som kan utveksles (Appadurai, 2005). Begrepet kommersialisering er

også et begrep som ofte brukes i stedet for eller sammen med kommodifisering. Kommersialisering handler imidlertid om mer enn bare vare-aspektet, og innebærer i tillegg et fokus på profesjonalisering. Målet med en slik type profesjonalisering er et mer forretningsmessig preg (Walsh & Giulianotti, 2001). Kommodifisering møter ofte motstand og kritikk på bakgrunn av en oppfatning om at enkelte ting ikke skal behandles som varer. Eksempler på slike ting er kunnskap, informasjon, vann og menneske- og dyreliv (Appadurai, 2005).

I denne oppgaven har jeg valgt å benytte begrepet kommodifisering fremfor kommersialisering. Bakgrunnen for dette er en oppfatning om at begrepet kommersialisering i stor grad er knyttet opp mot en industri, og signaliserer et behov for et profesjonelt forretningsmessig forhold. I begrepet kommodifisering ligger fokuset på selve objektet for varegjøring, som i denne oppgaven er hjorten. Min vurdering er at kommodifiseringsbegrepet er det best egnede begreper for denne oppgaven, der fokuset ligger på hjorten og dens betydning for grunneiere og øvrige innbyggere i bygdesamfunn.

2.4.1 Grunneiers utnyttelse av ressurser

I Viltloven §27 fastsettes prinsippet om at grunneier har enerett til jakt og fangst (Viltloven, 1982). En viktig presisering er her at grunneierretten gjelder eiendommen og jaktrett ut ifra tildelt kvote. Grunneier eier ikke alt vilt på sin eiendom, men det viltet som eventuelt felles etter utdelte kvoter. Levende vilt eies ikke av noen. Strukturen på utmarkseiendommer i Norge er stabil, da disse oftest følger landbrukseiendommer der driften videreføres i egen familie gjennom generasjoner (Korsvolla, Steinsholt, & Sevattal, 2004).

Bygdesamfunnene i Norge opplever et ras i antallet aktive bønder, slik det legges frem i kapittel 2.1.3 om behovet for å forvalte hjortestammen. Forutsetningene for å drive lønnsomt norsk landbruk er stadig i endring, på bakgrunn av blant annet lave markedsinntekter og et økende behov for tilskudd (Bui & Ringstrøm, 2016). Dette er med på å endre måten bønder, men også øvrige grunneiere, unytter ressursene som tilfaller deres eiendom på. En økende trend er kommodifisering og konsum av reiselivsprodukter og opplevelser basert på en kulturell forestilling av hva bygda har å tilby. I et samfunn der en stadig større andel av befolkning er bosatt i urbane strøk, øker potensielt markedet for denne type varer (Frisvoll, 2014). Utviklingen med en kreativ varegjøring av ressursene kan potensielt være med å endre praksisen i bygdene, og med det utfordre visse uformelle institusjoner. Denne type endringer

som kan påvirke de sosiale strukturene i bygdesamfunn beskrives ytterligere i kapittel 2.4 om institusjonalisering i bygdesamfunn.

2.4.2 Økonomisk potensiale i viltressurser

Norsk institutt for naturforskning har utarbeidet en rapport med utgangspunkt i jaktåret 2018, der de beregner omsetningen av storviltjakt i Norge til å være ca. 1 470 millioner kroner. Fremskrevet for 10 år estimeres denne verdien å kunne øke til opp mot ca. 3 150 millioner kroner. Grunnlaget for denne beregningen er undersøkelser om jegere sin jakt deltakelse, ulike offentlige register for jegere og en spørreundersøkelse i regi av iNatur for å kartlegge forbrukstall. Rapporten legger også frem tall for direkte verdiskapning (inntil ca. 1 600 MNOK) og verdiskapning inklusive ringvirkninger (inntil ca. 2 160 MNOK) (Andersen & Dervo, 2019). Med ringvirkning menes følgende:

Ringvirkninger består av (1) indirekte virkninger som er aktivitet som skapes som følge av økte inntekter for lokale underleverandører til varehandel og tjenesteyting og evt. kommunal virksomhet, og (2) induserte effekter som er økt økonomisk aktivitet som følge av økte inntekter for ansatte og eiere i lokalt næringsliv og kommunene (økte skatteinntekter som følge av økt aktivitet i kommunen) (Andersen & Dervo, 2019, s. 10).

Tiltakene som forutsetter en slik type vekst dreier seg i hovedsak om variasjon i tilbud og tilretteleggingsgrad, kompetanseheving og utviklingen av jakt som et reiselivsprodukt. Samtidig poengterer rapporten ulike utfordringer som kan være med å hindre denne utviklingen fra å nå sitt fulle potensiale. Her er tilgjengelighet, eiendomsstruktur, kompetanse og kvalitet noen stikkord. Noen konkrete eksempler på slike utfordringer er at mange jaktområder er for små om de står alene, og det kreves derfor et samarbeid for å kunne utføre jakt. I tillegg har jegere mange ulike preferanser og mål for hvordan de ønsker at jakta skal være for dem (Andersen & Dervo, 2019).

3.0 Metode

Jeg vil i dette kapitlet ta for meg metoden som anvendes for å generere data til oppgaven. Metodiske valg og en beskrivelse av fremgangsmåten for datagenerering vil bli forklart. For å gjøre kapitlet mest mulig oversiktlig er det delt inn i fem deler. Disse fem delene er kvalitativ metode, fremgangsmåte, etterarbeid og analyseprosesser, etikk og metodiske betraktninger. Jeg starter med å gjøre rede for kvalitativ metode og intervju, i tillegg til sekundære kilders posisjon i oppgaven. Videre gjennomgår jeg fremgangsmåten ved valg av informanter, utforming av intervjuguide og informasjonsskriv samt den praktiske gjennomføringen av intervjuer og intervjusituasjonen. Det neste er etterarbeid og analyseprosesser der transkribering og koding av datamaterialet gjennomgås. I tillegg gis det en forklaring på måten resultater og funn presenteres. Min egen rolle som forsker i prosjektet og den påvirkningen jeg kan ha på resultatene vil så bli drøftet, før metodekapitlet avsluttes med etiske hensyn i kvalitativ metode og metodiske betraktninger.

3.1 Kvalitativ metode

Kvalitativ metode er en forskningsmetode der man søker å oppnå forståelse heller enn å finne forklaring. Gjennom interaksjon med informantene kommer man som forsker spesielt nært de det forskes på. Denne interaksjonen og nærheten gir forskeren mulighet til å gå i dybden for å skape en forståelse for sosiale fenomener (Tjora, 2017). Utgangspunktet for en kvalitativ metode er subjektive opplevelser der formålet er å få en forståelse av menneskers opplevelser og erfaringer. Dette kjennetegnes som en fenomenologisk tankegang, som betyr at man tar for seg oppfattelsen av verden sett gjennom informantenes øyne (Thagaard, 2013). I tillegg til fenomenologi støtter kvalitativ metode seg også på en hermeneutisk tilnærming. En hermeneutisk tilnærming kjennetegnes ved at man tolker menneskers handlinger i lys av et meningsinnhold som ikke nødvendigvis er åpenbart. Dermed baseres hermeneutikken på at fenomener kan tolkes på ulike måter, og at det ikke finnes noen bestemt sannhet (Thagaard, 2013).

I valg av metode tok jeg utgangspunkt i spørsmålene som reiste seg for å kunne besvare problemstillingen. Jeg anser kvalitativ metode som den mest egnede metoden i arbeidet med å danne seg et bilde av, og en forståelse for, hvorfor noen velger å selge hele eller deler av jaktkvoten sin på hjort. Ved å få mulighet til å føre en samtale med informantene har jeg som forsker mulighet til å komme med oppfølgings spørsmål om det er noe jeg oppfatter som uklart

eller ønsker å vite mer om. I tillegg var håpet at informantene opplevde det som enklere å uttrykke hva de tenkte og følte gjennom en samtale, heller enn å skulle svare på en skriftlig spørreundersøkelse. Det har tidligere vært gjennomført lignende studier med bruk av kvalitativ metode, der i blant Flø (2015) sin doktorgradsavhandling «Bygda som vare – om bygda, elgen og folkeskikk», der man lyktes med å innhente relevant data. Ved å gi stemmer til mennesker, slik Winchester og Rofe (2010) beskriver det, var målet å få informasjon om tanker, holdninger og motiver gjennom at informantene utdypet synspunktene som kunne blitt utelatt ved bruk av andre metoder.

3.1.1 Dybdeintervju

Metoden jeg valgte for å studere grunneieres tanker om det å selge jakt og reaksjonene som følge av dette var dybdeintervju. Jeg valgte dybdeintervju basert på en semistrukturert modell. Denne metoden kjennetegnes ved at man fastsetter temaene i forkant av intervjuet, uten at rekkefølgen nødvendigvis var satt. Det er viktig med en romslig tidsramme for å gi forsker mulighet til å følge informantens fortelling, og samtidig sørge for at temaene som er relevante for problemstillingen blir diskutert, ved å presentere tema heller en lukkede spørsmål (Thagaard, 2013).

Fleksibiliteten i en semistrukturert tilnærming til dybdeintervju gjør det mulig å innlemme tema som ikke var planlagt på forhånd, men som informanten ønsker å komme inn på. Ved at man som forsker tillater slike typer innspill, er målet å få informanten til å oppleve intervjuet som en samtale mellom to personer, mer enn en utspørring fra intervjuer sin side (Hay, 2016). I intervjuer med privatpersoner som ytrer sin subjektive mening er tryggheten denne tilnærmingen kan gi spesielt viktig. Deler av tematikken i min oppgave vil kanskje kunne oppleves som sårbar for noen, å skape trygghet under intervjuene var derfor viktig. Målet med bruken av dybdeintervju var nettopp samtalen mellom forsker og informant, der informantens beskrivelser av sin livsverden fremkommer og kan trekkes inn i forskerens videre tolkning (Kvale & Brinkmann, 2009).

3.1.2 Sekundære kilder

Sekundærdata er allerede eksisterende materiale som ikke er innhentet i forbindelse med det aktuelle forskningsprosjektet. Dette kan eksempelvis være artikler, rapporter, statistikk eller bøker (Hay, 2016). Primærdata i min oppgave er resultatene av intervjuene jeg har gjennomført.

Sekundærdata var nødvendig for å danne det teoretiske grunnlaget oppgaven skulle diskuteres ut ifra, samt tilføre oppgaven flere perspektiver.

De mest sentrale sekundærkildene i denne oppgaven er rapporter og avhandlinger som omhandler spesielt kvantitativ forskning om jakt og hjorten som art. Norsk institutt for naturforskning (NINA) og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) er de to aktørene som i størst grad har generert dataene som anvendes i form av sekundære kilder. Innhenting og anvendelse av denne type data har vært avgjørende for å gi forskningsspørsmålene i oppgaven en bakgrunn og et grunnlag å arbeide ut ifra.

3.2 Fremgangsmåte

Dette delkapittelet tar for seg begrunnelse og fremgangsmåte ved valg av informanter, utforming av intervjuguide og informasjonsskriv, i tillegg til å beskrive gjennomføringen og selve intervjusituasjonen.

3.2.1 Valg av informanter

Etter å ha fastsatt forskningsområde startet arbeidet med å skaffe relevante informanter som potensielt kunne gi informasjon som var nyttig for forskningsspørsmålene i oppgaven. Utvelgelsen av informanter ble gjort etter prinsippene for strategisk og kriteriebasert utvelgelse, slik Johannessen, Christoffersen og Tuft (2020) beskriver det. Ved en slik type utvelgelse, leter man etter informanter innenfor en på forhånd fastsatt målgruppe. Målgruppen for dette forskningsprosjektet ble avgrenset til personer som er jegere, både grunneiere og eiendomsløse og som selger og ikke selger jakt. Disse kriteriene ble satt for å sikre at informantene har kjennskap til tematikken det forskes på i prosjektet, og med dette øke sjansen for at informasjonen de deler kan være relevant for arbeidet med å besvare problemstillingen.

Det første steget i å skaffe informanter var å ta kontakt med viltansvarlig i den gjeldende kommunen. Bakgrunnen for dette valget var å komme i kontakt med en person som trolig hadde god kjennskap til den aktuelle bygda og jegerne og grunneierne som bodde der gjennom sitt arbeid hos kommunen. Dette viste seg å være et godt trekk, da denne personen hadde relativt god kjennskap til og nyttig informasjon om bygda forskningen skulle foregå i. Viltansvarlig i kommunen ble på mange måter det Tjora (2017) betegner som en nøkkelinformant, eller en portåpner. Denne informanten ga meg flere tips både til hvem jeg kunne ta kontakt med og

hvordan jeg kunne gå frem for å skaffe meg litt bedre oversikt over jegerstanden i bygda. Etter kommunikasjonen med viltansvarlig i kommunen, var veien videre en kombinasjon av snøballmetoden og å lete i fellingsrapportene til Miljødirektoratet. Snøballmetoden er å starte med et lite utvalg informanter som videre kan tipse om andre potensielle informanter (Tjora, 2017). Hjorteviltregisteret er en nettportal driftet av Miljødirektoratet der all informasjon om felling av vilt registreres (Hjorteviltregisteret, 2021). Dette er åpent for offentlig innsyn, og viste seg å være et nyttig hjelpemiddel i arbeidet med å finne informanter. Måten jeg brukte nettportalen til å finne informanter på, var å gå inn på statistikk for bygda jeg studerer, for så å lete i ulike vald etter personer som var aktive med innmelding av felt hjort. Tanken var at personer som var aktivt i innmelding av dyr og i tillegg stod oppført som valdansvarlig eller jaktledere kunne være interessante personer å intervju, med håp om at de oppfylte kriteriene for utvelgelse (Johannessen et al., 2020).

Videre ble informantene fortløpende kontaktet per telefon med forespørsel om å delta i intervju. Informantene ble i denne samtalen informert om temaet for prosjektet, med en oppfordring om at de kunne være nyttige personer å snakke med for meg som forsker. En mer detaljert beskrivelse av prosjektet ble presentert ved selve gjennomføring av intervjuet. På bakgrunn av omstendigheten i forbindelse med covid-19 pandemien fikk alle som ble kontaktet og ønsket å delta i intervju muligheten til å velge om de ønsket å møte fysisk for å gjennomføre intervjuet, eller om de foretrakk å avholde det per telefon. Alle informantene som deltok som privatpersoner ønsket å møtes fysisk til intervju. Dette var det foretrukne alternativet for meg som forsker, selv om jeg ikke ga uttrykk for det da de ble spurt. Bakgrunnen for dette er at jeg opplever det som enklere å få til gode samtaler med mennesker man er fysisk til stede med heller enn over telefon. Dette støttes av Tjora (2017) som beskriver det som enklere å skape tillit, gjensidighet, anerkjennelse, medfølelse og respekt mellom informant og forsker i en fysisk intervjusituasjon, der man i tillegg til å bruke stemmen kan kommunisere ved hjelp av kroppsspråk.

Informant	Bakgrunn
«Per», 60-årene	Grunneier som jakter selv og selger jakt
«Kåre», 50-årene	Ikke grunneier, jakter selv og leier jakt
«Anne», 50-årene	Grunneier, jakter selv, leier jakt og selger jakt
«Ottar», 40-årene	Ikke grunneier, jakter selv og leier jakt
«Jørgen», 20-årene	Ikke grunneier, jakter selv som gjestejeger
«Vebjørn», 60-årene	Grunneier, jakter selv og selger ikke jakt
«Anders», 60-årene	Grunneier, jakter selv og leier jakt
Viltansvarlig i kommunen	Rådgiver med lang fartstid
Erling Meisingset	Forsker NIBIO. Divisjon for utmarksressurser og næringsutvikling
Bjørn Egil Flø	Forsker NIBIO. Divisjon for matproduksjon, økonomi og samfunn.

Tabell 1 Oversikt over informanter

3.2.2 Intervjuguide og informasjonsskriv

Til intervjuene ble det utformet én intervjuguide for intervjuene med privatpersonene (Vedlegg 1). En intervjuguide fungerer som et verktøy i intervjusituasjonen for å hjelpe forskeren med å inkludere alle spørsmål man på forhånd har bestemt man ønsker innom. Intervjuguiden som ble brukt i intervjuene med privatpersonene var semistrukturert, der spørsmålene var satt opp i en fast rekkefølge, sammen med stikkord som kunne være til hjelp for forskeren dersom informanten slet med å svare på det det ble spurt om. Selv om oppsettet fulgte en ramme, var ikke intervjuguiden låst, og det var derfor mulighet for en viss fleksibilitet. Dette gjorde det enklere å skape en flytende samtale, der jeg kunne følge informanten på tema som i utgangspunktet ikke var en del av intervjuguiden. Videre er intervjuguiden bygde opp slik at man innleder samtalen med enkle spørsmål som alder og familie, for så gradvis så gå dypere inn på spørsmål som omhandler mer følelsesrelaterte tema. Mot slutten av intervjuet falt vi igjen tilbake til litt enklere spørsmål og løsere prat. Denne måten å bygge opp et intervju på

kalles pyramidestruktur, og hensikten er å plassere spørsmålene som krever mest refleksjon til midten av intervjuet (Duun, 2010).

Til intervjuene med de to forskerne fra NIBIO og viltansvarlig i kommunen benyttet jeg ikke en intervjuguide slik som for intervjuene med privatpersonene. Bakgrunnen for dette var at disse tre ble brukt i en tidligere fase av prosjektet, der jeg fortsatt var mer søkende etter å fastsette rammene for oppgaven. Baktanken med å være enda mer frisluppen enn i de semistrukturerte dybdeintervjuene, var å bruke disse intervjuene som en slags idemyldring.

3.2.3 Gjennomføring og intervjusituasjonen

Alle intervjuene med privatpersonene ble gjennomført hjemme hos den enkelte i Møre og Romsdal, februar 2021. Gjennom informasjonsskrivet var intervjuene forespeilet en tentativ varighet på mellom 30 minutter og 60 minutter. Alle intervjuene med unntak av to holdt seg innenfor denne tidsrammen. Disse to varte i overkant av en time. Jeg valgte å benytte meg av lydopptaker i intervjusituasjonen. Bakgrunnen for dette var at jeg ønsket å være så deltakende i samtalen som mulig. Min vurdering var at det å skulle skrive notater underveis i intervjuet ville være svært hemmende for min evne til blant annet å stille gode oppfølgingsspørsmål og være en aktiv lytter. Bruken av lydopptak bidrar til bedre flyt i samtalen, gir intervjuer mulighet til å ha full oppmerksomhet på hva som blir sagt, samtidig kan det være med å trygge stemningen i intervjuet ved at informanten slipper å sitte å se på at forskeren noterer ting som sies (Duun, 2010). Ved å ha tilgang til lydopptak fra intervjuet har forsker også mulighet til å bruke sitater (Johannessen et al., 2020).

Det finnes selvsagt også visse svakheter ved å benytte seg av en lydopptaker heller enn å skrive notater underveis. Dette kan være alt fra sviktende teknikk, i form av tapte lydklipp eller feilende opptak. I et slikt tilfelle vil forsker sitte igjen uten eller med ufullstendige data. Det er derfor viktig med god kjennskap til verktøyene man skal bruke, for å minske risikoen for at et slikt uhell kan skje. En annen utfordring kan være at informantens frykt for å kunne bli gjenkjent øker ved at de vet det de har sagt er festet på lydfil (Duun, 2010). For å dempe på eller hindre denne frykten ble det opplyst om regler for håndtering av lydopptak både i informasjonsskrivet (vedlegg 1) og i samtalen mellom informant og forsker i forkant av intervjuene.

Jeg hadde skrevet ned noen stikkord i et notat som jeg benyttet underveis i intervjuene for å diskutere de ulike områdene ved oppgaven jeg ønsket innspill på. I samtalen med viltansvarlig

i kommunen var hovedfokuset kommunens kjennskap til utleieraktiviteten i den aktuelle bygda og betraktninger rundt utviklingen av salg av jakt. Tips til mulige informanter var også et viktig område i denne samtalen. I samtalen med forsker Erling Meisingset var hovedfokuset hjorten som art, gjennomføring av jakta i praksis og litt om erfaringer med salg. Forsker Bjørn Egil Flø var svært nyttig når det kom til tips til gjennomføring av intervju og utforming av intervjuguide, samt hadde god kjennskap til jaktkultur og jakttradisjoner fra tidligere å ha gjennomført lignende forskningsprosjekt på elg.

3.3 Etterarbeid og analyseprosessen

Videre følger en beskrivelse av hvordan det innhentede datamaterialet ble transkribert og kodet i forbindelse med analyseprosessen. I tillegg presenteres noen refleksjoner rundt egen rolle som forsker i prosjektet.

Lydopptakene er det viktigste datamaterialet jeg sitter igjen med etter å ha gjennomført dybdeintervju. Samtidig vil subjektive tolkninger jeg som forsker gjør meg underveis i intervjuene også kunne være nyttig i analyseprosessen. Disse er med å supplere fortolkningene jeg foretar meg, og derfor også viktig å sette ord på. Denne type tolkninger er noe forskeren foretar seg allerede i første kontakt med informantene, og kan være med å prege hva som fokuseres på i analysen (Thagaard, 2013). Jeg har valgt å utforme et tilleggsnotat til hvert transkriberingsdokument, der jeg skriver ned litt om hvordan jeg opplevde intervjusituasjonen, og eventuelle tolkninger som kan være nyttige å ha med seg inn i analysen. Det er viktig å presisere at disse notatene er subjektive tanker som jeg som forsker har skapt, og at disse derfor ikke nødvendigvis samsvarer med informantens tanker om samme situasjon. Dette er selvfølgelig noe det tas hensyn til i analysen og diskusjonen. Viktigheten av analysen man foretar seg både i forkant av og under intervjusituasjonen, gjennom forståelsen man utvikler for temaet man studere og informantene man kommer i kontakt med, er utvilsomt viktig (Thagaard, 2013).

Selv om transkribering markerer starten på selve analyseprosessen, presiserer Thagaard (2013) at kvalitativ forskningsprosess en flytende overgang mellom innsamling og analyse. Skillet mellom innsamling og analyse betegner likevel ofte overgangen fra å avslutte feltarbeidet til å begi seg ut på å bearbeide resultatene. Denne prosessen kan være svært nyttig for forskeren, da det lar forskeren gjenoppleve innholdet fra intervjuet i en rolig situasjon med god tid og

mulighet for refleksjon (Crang & Cook, 2007). Selve transkriberingen er en tidkrevende prosess, men også svært nyttig. Det er viktig at det man skriver blir en så lik reproduksjon av intervjuet som mulig, slik at sitater fremkommer korrekt. Dette kan også være med å støtte opp under fortolkninger forskeren foretar seg, og at informasjonen som gis er riktig. Prosessen med transkribering innebærer også anonymisering av informanter, med fiktive navn og inndeling i aldersgruppe i stedet for spesifikk alder.

Selve analysen av det innhentede datamaterialet vil gjennomføres ved bruk av en stegvisdeduktiv induktiv metode etter at transkriberingen er ferdig. Denne metoden praktiserer ett nivå av koder og en ren induktiv strategi for å redusere påvirkningen av forventninger og teorier man eksplisitt trekker med seg inn i analysen. Koding i SDI-modellen skal ligge tett på empirien og bruke begreper fra datamaterialet. På denne måten kan kodene fungere som potensielle kilder til å generere idéer som er tett forankret i empirien og unngå premature konklusjoner (Tjora, 2017). Dette vil si at jeg delte intervjuet inn i koder basert på ulike tema i intervjuet. Kodingen ble utført på denne måte for å optimalisere bruken av data fra intervjuene i diskusjonen i oppgaven. Denne type koding opplevdes som effektiv og ryddig, noe som er viktig i arbeidet med opp mot 10 intervjuer samtidig. I praksis ble kodingen samlet i et dokument der de ulike informantene fikk hver sin farge og deres uttalelser i de ulike kategoriene ble plassert sammen. Dette gjorde det oversiktlig å skulle se på og sammenligne ulike meninger innenfor ulike tema.

3.4 Etikk

Forskningsetikk ved bruk av dybdeintervju er viktig både i intervjusituasjonen og i presentasjonen av data i det ferdige produktet. Man bør på forhånd ha tenkt gjennom hvor personlig og nærgående tematikken i prosjektet kan oppleves for informanten. Det er derfor viktig å respektere informantens grenser, slik at den ikke opplever å bli presset til å si ting den angres på i ettertid (Thagaard, 2013).

3.4.1 Informert samtykke

Et av kravene for å kunne gjennomføre og benytte intervju som metode er informert samtykke. Informert samtykke gjennomføres ved at informanten mottar og signerer et dokument i forkant av intervjuet. Dokumentet inneholder all nødvendig informasjon om deres deltakelse i prosjektet. For å forsikre meg om at alle informantene var kjent med innholdet gikk vi gjennom

det sammen før signering. Signering foregikk på papir, med en utgave til informant og en utgave jeg som forsker beholdt. Dette er i følge Dowling (2010) den mest ryddige måten å gjennomføre informert samtykke på. Ved å signere dette bekrefter de å ha blitt gjort kjent med denne informasjonen, i tillegg til å samtykke i å delta i prosjektet, at jeg kan bruke opplysninger om dem og at deres personopplysninger oppbevares frem til prosjektet er avsluttet. Det er viktig å poengtere at alle som velger å signere dette dokumentet og deltar i prosjektet til enhver tid har mulighet til å trekke seg (Halvorsen & Jerpseth, 2016). Dette er noe jeg som forsker presiserte for alle informanter både i forkant og etterkant av intervjuene, og gir dem med dette en viss kontroll over egen deltakelse (Dowling, 2010).

3.4.2 Konfidensialitet

Konfidensialitet handler om å bevare informantenes personvern og hindre at de kan gjenkjennes (Hay, 2016). Konfidensialiteten har blitt sikret ved å blant annet gi informantene pseudonym ved transkribering. I tillegg er spesifikk alder endret til aldersgruppe innenfor nærmeste tiår. Å holde navnet på den konkrete bygda og kommunen forskningen foregår i anonymt, er også et tiltak for å sikre konfidensialitet. Konfidensialiteten gjelder for all behandling av informasjon i arbeidet med prosjektet, og jeg som forsker plikter å slette all informasjon som kan identifisere informantene eller studieområde når prosjektet avsluttes. Inntil ferdigstilling oppbevares denne informasjonen utilgjengelig for andre enn meg og veileder. Denne typen maskering av identifiserbare opplysninger er noe informantene også ble informert om gjennom informasjonsskrivet de signerte.

For de tre informantene som ikke ble intervjuet som privatpersoner har jeg valgt å holde identiteten til den kommunalt ansatte skjult, da dette vil avsløre hvilken kommune feltarbeidet har foregått i. De to forskerne fra NIBIO er intervjuet som utenforstående aktører, og har dermed ingen tilknytning til studieområdet.

3.4.3 Maktforhold

Dowling (2010) hevder makt eksisterer i alle sosiale relasjoner. Dette betyr at det også i min kvalitative forskning må ha eksistert et maktforhold mellom meg som forsker og informantene. Etter å ha gjennomført alle intervjuene med privatpersonene opplever jeg dette som et gjensidig maktforhold, da jeg som forsker ikke har noe uttalt standpunkt knyttet til de ulike temaene i

intervjuene. Dette er noe jeg har vært svært bevisst på, i frykt for å skulle være med å påvirke forholdet mellom informant og forsker, og dermed også resultatene.

Maktforholdet mellom de to forskerne og den ansatte i kommunen er muligens noe mer asymmetrisk, da disse informantene, og da spesielt den kommunalt ansatte, var nøkkelinformanter med tilgang til verdifull informasjon for mitt prosjekt.

3.5 Metodiske betraktninger

I dette kapitlet drøftes min rolle som forsker og metodens egnethet. Eventuelle styrker og svakheter som har blitt synlige etter å ha gjennomført metoden, vil her bli belyst og forsøkt forklart.

3.5.1 Refleksjoner rundt egen rolle

I forbindelse med et dybdeintervju er det viktig at forskeren ser på seg selv og drøfter egne kvalifikasjoner i det man går inn i prosjektet. Kvale og Brinkmann (2009) hevder at intervjuerens kompetanse bør basere seg på en kombinasjon av sosiale relasjoner, håndverksmessig dyktighet og faglig ekspertise. Dette begrunnes med at forskeren bruker seg selv som verktøy for å få tilgang til informantens livsverden.

Kompetansen min som forsker i dette prosjektet, har sin tydeligste svakhet i form av håndverksmessig dyktighet. Selv om jeg har gjennomført mindre kvalitative undersøkelser tidligere i min studiekarriere, oppleves intervjusituasjonen fortsatt noe utrygg. Denne utryggheten ligger ikke i det å møte nye personer og ha samtaler med disse, men heller i en slags frykt for å ikke evne å stille så gode oppfølgingsspørsmål som jeg i ettertid tenker jeg burde gjort. I prosessen med transkribering opplevde jeg meg selv som til tider litt for lite tålmodig og for rask i vendingene. Dette er nok en svakhet som kan knyttes til min håndverksmessige dyktighet. Sosiale relasjoner er trolig det sterkeste av de tre kompetansene Kvale og Brinkmann (2009) omtaler. Dette var noe jeg i forkant av mine intervjuer også hadde håpt skulle være noe jeg opplevde å mestre. Styrken i de sosiale relasjonene ligger i hovedsak i kjennskapen til kulturen som finnes i bygdemiljøet og menneskene som bor her, med andre ord en kjennskap til den lokale konteksten. Selv om ikke bygda som har vært studieområde er min egen hjembygd, oppdaget jeg raskt en rekke fellestrekk i bygdas sosiale struktur. Jeg opplevde at denne kjennskapen hjalp meg i møtet med informantene, og at vi raskt fant tonen

både i og utenfor intervjusituasjonen. Det er viktig å være oppmerksom på at de sosiale relasjonene ikke utelukkende behøver å være positive. De kan også være med påvirke meg som forsker negativt i form av at jeg har en forutinntatt posisjon. Dette kan både være med å påvirke måten jeg fortolker informantene på, men også vel så viktig kan det være med å påvirke den bestemte måten informantene fortolker meg på. Faglig ekspertise kan jeg ikke legge frem dokumentasjon på, og er derfor noe jeg bør være forsiktig med å påberope meg. Det jeg likevel kan konstatere, er at jeg i stor grad opplever å ha god kjennskap til de fleste felt innen prosjektets tematikk. Dette går på en grunnleggende forståelse for både jakt og jakttradisjoner, men også hjorten som viltart og forvaltning. Denne kunnskapen var spesielt nyttig i form av at jeg kjente til alle fagbegrep, teorier og oppfatninger informantene brukte i våre samtaler og som var med å skape en god flyt. En sviktende kompetanse på disse områdene er noe som trolig ville vært problematisk, eller i beste fall tidkrevende å håndtere for både meg som intervjuer og informantene.

I rollen som forsker i en kvalitativ studie opplever man å komme nært de man forsker på, og det er derfor viktig med bevissthet rundt egen rolle og på hvilken måte man kan være med å påvirke funnene. Denne bevisstheten bygger dreier seg også om elementer som påvirker maktforhold, slik de er diskutert i kapittel 3.4.3. Mine subjektive tolkninger er også uunngåelige i diskusjonen og konklusjonen. Dette er i utgangspunktet ikke problematisk så fremt man anerkjenner disse forholdene. Det vil eksempelvis være nødvendig å ta høyde for at noen av svarene informantene gir kan være formet etter hvordan de oppfatter meg som forsker. Dette er en av svakhetene med bruken av dybdeintervju i en kvalitativ forskningsstrategi (Tjora, 2017).

3.5.2 Reliabilitet, validitet og objektivitet

Kvalitativ forskning vurderes ut i fra *reliabilitet*, *validitet* og *objektivitet* (Denzin & Lincoln, 1998). Validitet omhandler forskningens gyldighet og det kan videre skilles mellom *intern* og *ekstern* validitet. Den interne validiteten handler om hvorvidt funnene i forskningen faktisk sier noe om fenomenet det forskes på, mens ekstern validitet sier noe om hvorvidt resultatet kan generaliseres for lignende sammenhenger i annen forskning. Figur 2 som presenteres i kapittel 3.5.3, om metodens egnethet, viser registrerte jegere etter alder og kjønn. Utvalget av informanter i dette prosjektet gjenspeiler i stor grad fordelingen av norske jegere. Dette er med å styrke forskningens eksterne validitet. Reliabilitet handler om hvorvidt forskningen kan gjenskapes av en annen forsker og likevel få de samme funnene. Pålitelighet er et annet ord som også brukes om reliabilitet. Objektivitet er om forskningen er gjennomført uten at

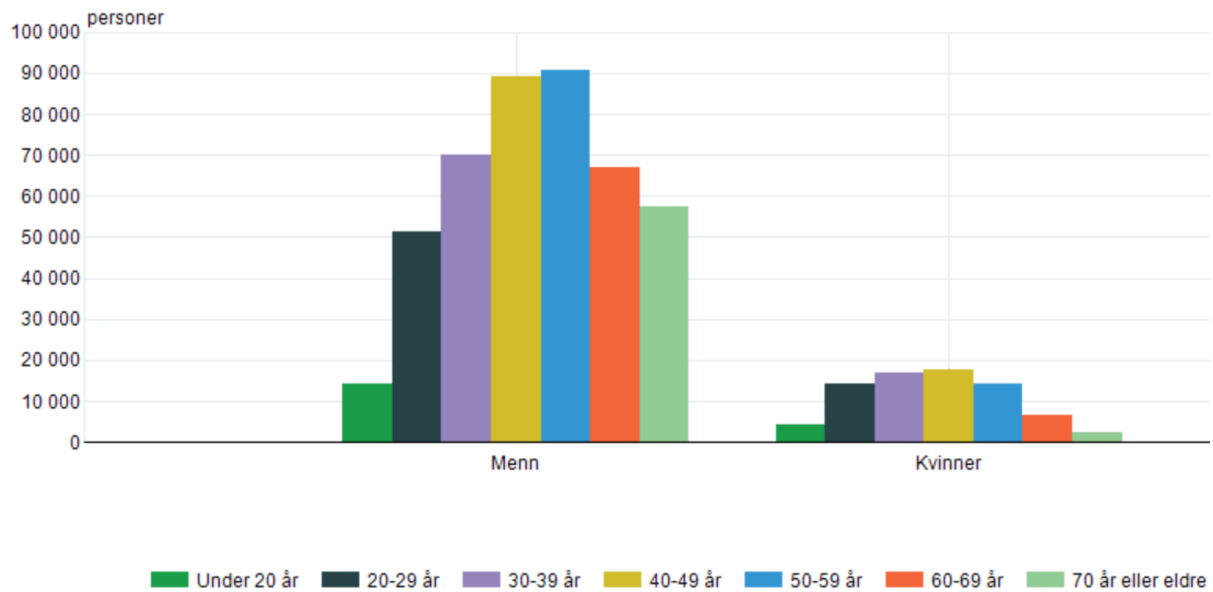
forskeren har inntatt en subjektiv mening på forhånd. Spesielt påliteligheten (reliabiliteten) er noe man som forsker må være ekstra oppmerksom på. Dette gjelder spesielt i intervjusituasjonen, da det skal svært lite til i form av uttalelser eller kroppsspråk for å potensielt kunne være med å påvirke hva informantene sier. Andre faktorer som maktforhold og hvordan informantene oppfatter meg som forsker, kan også være med å påvirke påliteligheten. Dette er det derimot vanskeligere å gjøre noe med, da dette kan styres av min alder, kjønn og geografiske opprinnelse, noe jeg ikke er i stand til å kontrollere. Måten resultatene til slutt presenteres i prosjektet krever *transparens*. Dette vil si gjennomsiktighet ved at mine metodiske valg, teorier som benyttes og andre vurderinger som er gjort underveis, skal komme tydelig frem for den som leser sluttproduktet (Tjora, 2017).

3.5.3 Metodens egnethet

Etter å ha gjennomført intervjuene og fullført transkribering og koding, er jeg godt fornøyd med valget av metode. Normalt sett vil en i løpet av gjennomføringen av intervju bli oppmerksom på ting man burde tenkt på og inkludert fra første stund. Dette gjelder også for meg, uten at de små tingene jeg tok inn underveis vil gjøre særlig store utslag på resultatene som foreligger. Områdene jeg er minst fornøyd med ved metoden, må være den tidlige omtalte tålmodigheten og roen jeg opplevde å mangle i selve intervjusituasjonen. Om noe er forbigått, vil det være grunn til å tro at deler av forklaringen ligger i dette forholdet.

Antallet informanter ble skissert til å være mellom syv og ti ved oppstart av prosjektet. Etter å ha gjennomført ti intervjuer, derav syv med privatpersoner opplevde jeg etter hvert en del gjentakelse, og relativt små variasjoner fra hva som tidligere hadde kommet frem. Dette kan tyde på at jeg har vært i nærheten av et slags metningspunkt for antallet nødvendige informanter fra den aktuelle bygda. Det samme gjelder for variasjonen blant informantene med flest menn i alderen 40-60 år og få kvinner. Denne sammensetningen basert på alder og kjønn samsvarer i stor grad med fordelingen i den norske jegerstanden vist i figur 2 (Statistisk sentralbyrå, 2021c).

3440: Jegerer, etter alder og kjønn. Registrerte personer, 2019-2020.

Figur 2 Registrerte jegerer etter alder og kjønn 2019-2020 (Statistisk sentralbyrå, 2021c)

Ved å se på de empiriske dataene som er innhentet, kan det være naturlig å vurdere om utenbygdsjegere som leier jakt i studieområdet også burde vært inkludert blant informantene i dette prosjektet. Dette var et forhold som ble diskutert i forberedelsene av oppgaven, men ble utelatt på bakgrunn av begrensninger i form av tid og størrelse på oppgaven. Denne begrensningen var nødvendig, selv om man i etterpåklokskap kan bemerke at et utenbygdsperspektiv kunne vært nyttig. Dette er en mangel som trolig kan rettes som en metodisk kritikk til oppgaven, og bør vurderes å inkluderes i videre forskning på samme område.

4.0 Resultater og diskusjon

I dette kapittelet tar jeg for meg resultatene fra egen forskning, de empiriske funnene, for så å drøfte disse opp mot relevant teori. Oppgavens problemstilling deler seg naturlig inn i to overordnede tema, med spørsmålene *hvorfor ønsker noen grunneiere å selge hjortejakt og hvordan oppleves det at kommodifisering av hjort påvirker jaktkulturen og bygdesamfunnet?* En innledning til denne diskusjonen vil være en beskrivelse av informantenes bakgrunn, der noen likheter og ulikheter bli fremhevet. Dette for å skape en bedre forståelse for de ulike informantenes posisjon og rolle i bygda.

4.1 Informantenes bakgrunn

I den innledende delen av intervjuene ble informantene spurt om å fortelle litt om seg selv. Spørsmålene i denne delen handlet om alder og familie, men også tilknytning til bygda og egen eiendom. De syv informantene som bidro som privatpersoner i dette forskningsprosjektet har et par viktig fellesnevner. De har alle en tilknytning til samme bygd og er alle jegere. Fire av dem er grunneiere med jaktrett, mens de tre andre ikke har tilgang til jakt gjennom egen eiendom. Kvotestørrelsen til grunneierne med jaktrett ligger mellom ½ hjort og opp til i overkant av 20 hjorter, litt avhengig av variasjoner i mengden areal som kreves per tildelt løyve fra år til år.

Per, Ottar, Kåre, Vebjørn og Anders er alle voksne menn som har jaktet hele eller store deler av livet. På denne måten er de godt kjent med både jakttradisjoner og jegerkulturen. Vebjørn (60-årene) forteller følgende når han blir spurt om hvor lenge han har jaktet: «Jeg begynte på midten -70 tallet. Og jeg kan si at da jeg gikk på teknisk skole i [navn på by], så hadde jeg én dag med fravær og det var den dagen hjortejakta startet, ha ha!» Anders (60-årene) sier dette om hvordan han ble interessert i jakt: «Jeg skjøt første hjorten som 11 åring, men det må ikke si til noen, ha ha! Jeg har vært med siden jeg knapt var i stand til å gå». Lignende erfaringer med en tidlig introduksjon for jakt gjelder også for de to andre mennene, Ottar og Per som også har jaktet hele livet.

Jørgen og Anne er begge relativt nye jegere, og vil derfor kunne ha et litt annet syn på og oppfatninger av både tradisjonene og kulturen. Jørgen, som er i starten av 20 årene, er opprinnelig fra bygda og har bodd her litt til og fra. Han har slektninger med jaktrett som bor fast i bygda, men hans egen kjernefamilie er ikke grunneiere med jaktrett.

«Jeg har vært interessert siden jeg var 12 år, og så begynte jeg å jakte selv da jeg var 16 år. Jeg startet da med småviltjakt etter rype. (...) Både bestefar, gamle-onkel og onkelen min jakter. De har tatt meg med slik at jeg har fått et innblikk i hva jakt er for noe, og slik har jeg blitt mer og mer interessert.» (Jørgen, 20-årene).

Anne har på sin side blitt interessert i voksen alder, og forteller hvordan interessen oppstod:

«Jeg har blitt påvirket av mannen min. Det var kjedelig å bare sitte hjemme når alle andre dro på jakt, ha ha. Nei da, sønnen min tok jegerprøven, og når den nye mannen min også var jaktinteressert ble det naturlig at jeg også ble nysgjerrig på dette, så kan også jeg delta i samtalene.» (Anne, 50-årene).

Seks av de syv informantene oppgir å ha blitt introdusert for jakt gjennom familie, enten tidlig i livet eller ved et senere tidspunkt. Kåre har på sin side en annen inngang til jaktinteressen:

«Nei, for meg er det ikke arvelig i det hele tatt. Det var bare at jeg begynte sammen med en kamerat, og så fant vi ut at vi kunne skyte en del hjort og slik ble det bare. Så interessen kom bare mer og mer.» (Kåre, 50-årene).

Selv om ikke noen i Kåre sin familie var jegere, er han oppvokst i en bygd der jakta har og har hatt en sentral rolle i lang tid. Dette førte til at han likevel fikk mulighet til å oppleve jakta via kameraten sin, og på den måten utviklet en interesse og ble jeger selv. I dag disponerer Kåre jaktretten som tilhører sin brors eiendom. Broren til Kåre er bonde og driver aktivt jordbruk i bygda, men er ikke selv jeger. Per er også bonde, i likhet med broren til Kåre, han svarer følgende på spørsmålet om hvordan interessen for hjortejakt oppstod:

«Nei, interesse og interesse, den har vel aldri vært så stor, det er vel heller nøden som gjør at vi må jakte. Så akkurat hjortejakten og interessen for det har aldri vært det helt store, det er bare noe vi må gjøre, for stammen har vært helt ute av kontroll og langt større enn den burde være.» (Per, 60-årene).

Per skiller seg i stor grad fra de andre informantene i prosjektet, ved at han er tydelig på at selve interessen for hjortejakta ikke er spesielt stor. For han handler dette i stor grad om forvaltning,

noe det har gjort hele livet. Bakgrunnen for dette ønske om å redusere hjortebestanden er tapet han som bonde opplever ved at hjorten beiter ned avlingen hans store deler av året. Disse ulikheten i interesse for jakta kan får en ytterligere forklaring gjennom informantene svar på spørsmål om deres motivasjon for å jakte i kapittel 4.1.2 Motivasjonen for å jakte.

4.1.1 Motivasjon for å jakte

Alle informantene ble spurt om deres motivasjon for å drive med jakt, og hvorvidt denne har endret seg med årene. Det interessante med dette spørsmålet er å få innblikk i hva de ulike informantene verdsetter med jakta og høre hvilken betydning muligheten til å jakte har for dem, og hvorfor de ønsker å fortsette med dette. Med utgangspunkt i teorien presentert i kapittel 2.2.2 om betydningen av jakt i dag, kan man drøfte hvorvidt de ulike informantene drives av en indre eller en ytre motivasjon. Ved å danne seg et bilde av potensielle ulikheter i motivasjonen hos den enkelte, vil det også kunne være enklere å skape en videre forståelse for tanker og meninger knyttet til andre problemstillinger ved hjortejakta.

Jørgen sier følgende på spørsmålet om hva som motiverer han til å ville jakte:

«Det er å være ute, og det å få frisk luft. Det å få oppleve hvordan det ser ut i naturen, i stedet for å bare sitte inne. Du får på en måte trimmen, sammen med spenningen. Du får puls og blir gira. Hele opplevelsen rett og slett. Hjortebrunsten er helt fantastisk, noe av det fineste med høsten synes jeg, å høre når hjorten står og brøler overalt i fjellsidene rundt bygda.» (Jørgen, 20-årene).

Jørgen sin uttrykte motivasjon for å gå på jakt er et godt eksempel på en indre motivasjon. Han beskriver selve aktiviteten og opplevelsen av å få mulighet til å praktisere denne som sin hoveddrivkraft. Det samme gjelder for Anders som sier: «Det er halve livet det! Jeg har tenkte til å jakte så lenge helsa holder i alle fall. Det er vel en kombinasjon av kameratskap og opplevelser som motiverer meg. Det har i grunn blitt mer som en livsstil.». Per, som langt på vei forklarte sin motivasjon for å jakte i spørsmålet om hvordan interessen for jakt oppstod, bekrefter at hans motivasjon for å jakte utelukkende handler om å arbeide for å minimere antallet hjort, og dermed også begrense skadene han opplever på dyrket mark og skog. Hans motivasjon kan dermed sies å være et godt eksempel på ytre motivasjon, der målet eller gevinsten ligger utenfor selve aktiviteten, mens aktiviteten er veien å nå målet på (Deci & Ryan, 2000).

4.2 Holdninger til salg av hjortejakt

Informantene med jaktrett på sin eiendom ble i intervjuet spurt om de solgte hele eller deler av kvoten sin på hjort. Dersom de svarte at de solgte jakt, ble de spurt om å si litt hvorfor de velger å gjøre det, samt reflektere litt over hvordan de opplever at det fungerer. De som svarte at de ikke solgte jakt ble spurt hvorfor de ikke gjør det, og om de noen gang har vurdert det. «Per» er en av grunneierne som selger jakt. Jakthøsten 2020 hadde han en kvote på 20 dyr, hvorav 17 av disse ble solgt til utenbygdsjegere. Dette svarer han på spørsmål om hvorfor han selger jakt:

«Nei altså, der er jo veldig lenge siden vi begynte med det opplegget her. Vi fant ut at vi ikke greier, greier er vel ikke riktig, men det er lite hensiktsmessig å drive all denne jakta selv. For å skulle omsette alt kjøttet selv, det syns vi ikke var noe særlig. (...) Det er et veldig stort behov for uttak av hjort her, og totalt så greier vi ikke helt å fylle kvotene slik det er nå. Så jeg skulle gjerne sett at vi kunne vært litt mer «på» her da. Det vi opplever her i bygda er at dyra ofte samler seg på spesielle områder i vinterhalvåret. Her hos oss går de å beite helt frem til kalvinga begynner i starten av juni. Det er så store flokker at det er helt ille å tenke på. Det er ikke bare det at vi opplever det rent fysisk at avlingene forsvinner, men vi opplever det også psykisk fordi det er en stor belastning å ha så mye dyr. Derfor er mulighet til å selge jakt svært viktig for oss i arbeidet med å begrense stammen, det er i grunn helt avgjørende.» («Per», 60-årene).

I sitatet fra intervjuet med «Per» er det tydelig at både bestanden av hjort og størrelsen på kvotene har blitt så store at han som grunneiere ikke greier å forvalte dem alene. Denne trenden med økende bestander og økende avskytning er noe som er tydelig illustrert i fellingsoversikten vist i figur 1. Kombinerer man dette med statistikken over rekruttering av unge jegere (figur 2), kan man få et bilde av hvordan situasjonen er for enkelte grunneiere i de mest hjorterike områdene på Vestlandet.

«Vebjørn» som i likhet med «Per» er en relativt stor grunneier med en kvote på cirka 15 dyr, svarer følgende på spørsmålet om han selger jakt:

«Nei, vi selger ikke. Vi har hatt med gjestejegere, og i år var det også noen lengre oppe i bygda som fikk komme og skyte noen hjorter hos oss, men med sine løyver. Dette kan gjøres siden vi er i samme storvald. Det sitter egentlig langt inne med de fleste jaktfelteierne å slippe noen til. Det er to ting. Leiejegere er steinhard på å få fylle

kvotene sine på kort tid, fordi di kanskje har begrenset jakttid på et felt, eller de har betalt så mye, det er kanskje det negative, at de har betalt så mye at de ikke går på forvaltning, kun høsting uten å tenke forvaltning. Enkelte betaler så mye for jakt at de går løs som om det skulle være en massakre, for å si det rett ut.»

«Vebjørn» fortsetter:

«Jeg tror at litt av utfordringen med jegere ligger i at hjortestammen har vokst så raskt at det har blitt mange jegere som har blitt «jeger» litt for raskt. De har ikke disiplin og forstår ikke regelverk. Skal man være jeger må man ha respekt for lover og regler, i alt fra melding av ettersøk, hva man kan skyte, hvor man kan skyte og sikkerhet og våpen. Jakt har blitt en stor næring som veldig mange driver med, men i Norge mangler mange jegere kunnskapen om hva det er, dette gjelder også de som sitter og leier ut og selger jakt. Disse grunneierne har en plikt om å informere jegerne som kommer til dem om slike ting. (...) Her har jakta vokst så raskt at på bare noen år så kommer det doktorer, advokater og økonomer med utstyr til flere hundre tusen, det beste som finnes, men alle er de nybegynnere, og ikke har de med seg noen med erfaring. Dette er et problem, det er nødvendig at nye jegere lærer av folk med erfaring.» («Vebjørn, 60-årene).

I motsetning til «Per» velger «Vebjørn» å ikke selge jakt. Han forklarer dette valget med en skepsis ovenfor leiejeger, og stiller spørsmål ved deres seriøsitet, etikk og moral. Dette er en holdning til salg av jakt som går igjen hos flere av informantene med jaktrett. «Anders» med jaktrett på 9 dyr er i likhet med «Vebjørn» skeptisk til salg av hjortejakt og sier:

A: Nei, jeg selger ikke jakt. Jeg vil ha styring på eiendommen min selv, og likedan dyrene.

KL: Har du noen gang vurdert å selge jakt?

A: Njæ, tankene har jo vært der, det er mange som har spurt, blant annet et helikopterselskap som var veldig interessert. Så det var vel på trappene at jeg kunne selge noen dyr da. Men når du ikke vet hvilket folk det er, det er det jeg synes er så jævlig. Plutselig får du noen tullinger som skyter ned stam-kollene, lederdyra. («Anders», 60-årene).

Denne oppfatningen om at jegere som kommer utenbygds fra mangler kjennskap til både stedet og hjorten, er en problematikk som kommer tydelig frem i intervjuene med både «Vebjørn» og «Anders». Disse to grunneierne er ikke alene om å ha en slik skepsis til salg av jakt. I en spørreundersøkelse gjennomført av Biologisk Institutt i Oslo ble grunneiere i det tidligere Sogn og Fjordane bedt om å svare på spørsmål om hjort, hjortejakt og beiteskadekostnader. Resultatene fra denne undersøkelsen presenteres i rapporten «Hjorten i det norske kulturlandskapet: arealbruk, bærekraft og næring». Disse viser blant annet at hele 81 % av de som jakter på de ulike eiendommene er slekt, venner eller bekjente av grunneier. Tilreisende jeger, jegere som i denne oppgaven omtales som utenbygdsjegere, utgjør kun 19 % (Mysterud et al., 2011).

I intervjuet med forsker Bjørn Egil Flø ble denne skepsisen til salg av jakt diskutert. Han mener mye av denne utfordringen ligger hos grunneieren som leier ut jakta, og ikke nødvendigvis jegerne som leier. Bjørn Egil sier:

«Det handler om en slags folkeskikk. Med folkeskikk mener jeg at det handler om å folkeliggjøre det normsystemet, der man forholder seg til en stedegen kollektiv moral. Der handler det om hvilke type jegere du får inn, og hvordan du prepper disse til den jobben de skal gjøre, altså jakta de skal utøve. Og hvis de da bryter disse retningslinjene, hvilke sanksjoner har du mot dine egne kunder? (...) Og det er et forhold mellom pris og kvalitet. Er produktet du selger priset riktig, har du mulighet til å holde på samme jegerne år etter år, og dermed bygger du opp en seriøsitet, der disse jegerne i praksis utøver jakta omtrent på samme måte som de lokale alltid har gjort. En annen ting som virker inn, er hvordan tilgangen på lokale jegere er.» (Bjørn Egil Flø).

Selv om «Vebjørn» og «Anders» fokuserer på hvilke dårlige egenskaper potensielle jegere de kunne solgt jakta til eventuelt kan ha, betyr ikke dette automatisk at de fraskriver seg ansvaret for hvordan jakta ville blitt utført av leiejegere hos dem. Det betyr heller at de frykter at potensielle leiejegere kan komme til å trosse deres regler og forventninger, en situasjon de ikke er villige til å risikere. Bjørn Egil tar også høyde for at brudd på retningslinjene kan forekomme, og at eventuelle sanksjoner mot dette må ligge klart. Til syvende og sist kan det virke som om dette i stor grad handler om behovet den enkelte grunneier har for å selge jakt. Det er nettopp dette behovet som skiller «Per» fra «Vebjørn» og «Anders». Alle de tre grunneierne har relativt store kvoter å fylle, men kun «Per» opplever det som uoverkommelig å skulle forvalte hele

kvoten sin på egenhånd. Samtidig er ikke rekrutteringen av nye jegere i familien tilstrekkelig, og valget har derfor blitt å satse på salg av jakt. «Vebjørn» og «Anders» uttrykker ikke de samme bekymringene med hensyn til å forvalte kvotene sine, og har dermed heller ikke det samme behovet for hjelp utenfra.

4.2.1 Innenbygds- og utenbygdsjegere

Skillet mellom innenbygds- og utenbygdsjegere er noe som går igjen både i bakgrunnsteorien og empirien i oppgaven. «Kåre», «Vebjørn» og «Anders» forklarer nødvendigheten av et slikt skille ved at de som er innenbygds har en helt annen kjennskap til og forståelse for både hjorten og det som beskrives som de uformelle institusjonene i bygda. Mye av kritikken som kommer frem gjennom intervjuene er rettet mot nettopp utenbygdsjegere. Selv om informantene ikke er samstemt rundt dette, omtales utenbygdsjegere i negative ordelag av flere av informantene. Et interessant spørsmål i forbindelse med dette er hvorvidt dette implisitt er en kritikk mot grunneierne som selger jakt til utenbygds. Dette kan muligens sees som en naturlig logisk konsekvens, da grunneierne står ansvarlig for hvilke regler de tilreisende jegere har å forholde seg til. Slik det kommer frem tidligere i oppgaven sitter grunneier på jaktretten, og har dermed all makt til å fastsette rammene for jakta på sin eiendom. At flere av informantene velger å rette kritikken mot utenbygdsjegere heller enn mot grunneierne som selger jakt, kan kanskje forklares med at dette er personer som er mer distansert fra dem, og dermed enklere og tryggere å kritisere. Det vil med andre ord være grunn til å tro at konflikten som skisseres mellom innenbygds- og utenbygdsjegere også eksisterer mellom ulike innenbygdsjegere, selv om resultatene i prosjektet ikke sier noe direkte omkring dette. Et par av informantene gir likevel uttrykk for at de ikke er fullt så begeistret for måten andre grunneiere i bygda velger å håndtere og praktisere jaktretten sin på.

4.2.2 Tilvekst av lokale jegere

Forsker Bjørn Egil Flø nevner i sitt intervju at også tilgangen på lokale jegere er en faktor som kan være med å påvirke grunneiers avgjørelse om å selge jakt. Mysterud et al. (2011) sin rapport fra Sogn inneholder også statistikk som sier noe om denne faktoren. Hele 60 % av grunneierne som deltok i spørreundersøkelsen oppgir at de opplever det som et problem at lokale jegere kan bli utestengt fra jakten hvis tilreisende jegere slipper til. Informantene mine ble i intervjuene spurt om hvordan det stod til med tilveksten av unge jegere. Samtlige svarte at denne tilveksten

var altfor lav. «Kåre», som ikke selv er grunneier, men forvalter jakta på sin brors eiendom, sier dette om tilveksten i sitt jaktfelt:

«Slik som situasjonen har blitt i bygda her, så er det færre og færre ungdommer som får slippe til, ergo blir det ikke rekruttering. Der jeg jakter er vi fire grunneiere som jakter og vi har holdt sammen siden vi var ungdommer, men vi nærmer oss alderen der vi er nødt til å tre til sides snart, og slik som situasjonen er nå er det kun en som er ivrig å jakte av våre etterkommere. Dette er ikke en tilstrekkelig rekruttering, og dermed blir det automatisk behov for å leie ut jakta når min generasjon ikke lengre kan jakte. Jeg ser for meg at på feltet jeg jakter er jakta utleid om 10 år, kanskje før også. Dette henger nok også sammen med at ettersom kvotene har økt, har omfanget av løyver blitt så store at det faktisk finnes en økonomisk verdi i å selge det.» («Kåre», 50-årene).

«Kåre» bekrefter på mange måter forsker Bjørn Egil Flø sin påstand om at tilgangen på lokale jegere spiller en rolle i spørsmålet om jakta skal selges eller ikke. Samtidig er det interessant å merke seg at han sier «færre og færre ungdommer får slippe til, ergo blir det ikke rekruttering». Med dette gir «Kåre» uttrykk for at det kanskje finnes unge lokale jegere som ønsker å jakte, men at disse ikke slipper til.

Informanten «Jørgen» er i starten av 20-årene, og kan med det regnes som en ung lokal jeger. Selv om han kjenner bygda og folkene som bor der godt, opplever han det som vanskelig å skaffe seg jakt. Han forteller:

J: Det er ikke så enkelt å skaffe seg jaktterreng, men jeg spør folk om de vil ha med en jeger da, så får jeg av og til lov å bli med da. Jeg har en gammel-onkel oppe i bygda, der har jeg fått lov å være gjestejeger noen ganger.

KL: Betaler du noe for å jakte?

J: Nei, ikke nå. Jeg er med som gjestejeger, så har jeg mulighet til å kjøpe litt kjøtt hvis jeg vil. Jeg får mulighet til å kjøpe meg inn som jeger og hvis jeg vil jakte. Men i år har jeg prøvejaktet, og sett hvordan det er å være del av et jaktlag. Det var helt greit for de jegerne jeg var med å gjøre det slik i år.

KL: Tenker du å kjøpe deg inn og bli en del av jaktlaget nå til høsten?

J: Tja, jeg vet ikke.. Det er utrolig dyrt, da! (Jørgen, 20-årene).

Jaktlaget «Jørgen» snakker om leier jakt i bygda og ingen av dem er selv grunneiere. De består hovedsakelig av utenbygdsjegere, med unntak av to som bor i bygda, men ikke har jaktrett gjennom egen eiendom. Denne muligheten for å skaffe seg jakt er altså ikke noe han har blitt tilbydd direkte av en grunneier med jaktrett i bygda. Til tross for at «Jørgen» har et tilbud om å kjøpe seg inn i et jaktlag, sier han det er vanskelig å skaffe seg jakt. Barrieren ligger trolig i det økonomiske aspektet, da summene det er snakk om for å kjøpe seg inn i det eksisterende jaktlaget er det veldig høye. Hvorvidt Jørgen hadde greid å skaffe seg jakt dersom det ikke fantes grunneiere som solgte jakta på et åpent marked, blir bare spekulasjoner. Priser på jakt skiller seg trolig ikke fra andre varer som omsettes, og påvirkes dermed av markedet. Et større marked vil kunne være med å presse prisene opp. Det vil derfor være grunn til å tro at salg av jakt kan være med å påvirke unge lokale jegeres mulighet til å skaffe seg jakt.

Løsningen til «Jørgen» har til nå vært å delta på jakt som gjestejeger. Både i laget han kan kjøpe seg inn i, men også litt hos slektninger med jaktrett. Gjestejeger er et begrep som brukes om personer som blir invitert med til å få delta på jakt. Denne typen deltakelse er som regel gratis, og jegeren som blir invitert med får være med i en avgrenset tidsperiode uten å ha rett på kjøttutbytte fra jakta. Å være gjestejeger er en måte å skaffe seg erfaring på og dreier seg primært om jakt som opplevelse (NJFF, 2016). Erfaringsmessig finnes det flere ulike praksiser i forbindelse med det å invitere med gjestejegere. Noen lag har regler for at hver grunneier kan oppføre én person hver per jaktår, som de har mulighet til å ta med seg på jakt som gjestejeger. Andre har en løsere struktur når det kommer til gjestejegere, uten fastsatte regler for antall og hyppighet. Selv kjenner jeg til flere innenbygdsjegere uten egen eiendom og jaktrett, som er faste deltakere hos grunneiere med jaktrett gjennom hele høsten. Denne deltakelsen er gratis og i tillegg får de ofte en del av hver hjort som felles, eksempelvis $\frac{1}{4}$ av slaktet, som et «takk for hjelpen». Forsker Bjørn Egil Flø forteller også om lignende type ordninger fra sitt hjemsted, i vårt intervju. På bakgrunn av dette vil det trolig være grunn til å tro at slike type praksiser er relativt utbredt i forbindelse med hjortejakt generelt på Vestlandet. Økonomisk sett fremstår ikke denne ordningen spesielt gunstig for grunneierne som sitter med jaktretten, så hva kan være bakgrunnen for at de fortsatt praktiseres?

4.3 Kommodifisering av hjorten

Tematikken som belyses gjennom problemstillingens andre spørsmål kan være nyttig for å skape en bedre forståelse for hvorfor ikke alle grunneiere med jaktrett hiver seg på oppfordringen om å satse på en næringsutvikling basert på hjort og hjortejakt. Bygdesamfunnets respons på kommodifisering av hjorten, institusjonalisering og jaktkultur, kan være interessante felt i det analytiske arbeidet med denne forståelsen.

I intervjuet ble informantene spurt om de mener jaktkulturen og jakttradisjonene har endret seg med tiden. Oppfølgingsspørsmålet til dette var hvorvidt økt salg av jakt kan ha vært med å påvirke denne eventuelle endringen. Bakgrunnen for dette spørsmålet er at motargumentene for salg av jakt ofte bygger på endringer i forbindelse med nettopp tradisjoner og kulturer som har eksisterer i bygda i lang tid. Utfordringer i forbindelse med dette dreier seg i stor grad om brudd med etablerte uformelle institusjoner i bygdesamfunnet. «Anders» har følgende å si på spørsmålet om han opplever noen endringer ved jakttradisjoner og jaktkultur i bygda:

A: Det som kanskje er nytt for oss her er jakt med dette løshund-faenskapet.

KL: Hvor kommer det i fra?

A: Det var noen elgjegere fra [navn på stor by i Norge] som begynte med det. De leier jakt hos en kar i bygda.

KL: Nettopp, ja. Er det noe du tenker er med å påvirke jakttradisjonene og kulturen dere har her i bygda?

A: Ja, det må da alle skjønne, at hvis noen selger jakt og får 50 000 i lomma, og forventer at jeg skal være med å holde jaktterreng til dem? Det er jeg faen ikke interessert i, rett og slett. Hunden kan jo ikke forskjell på min og din eiendom, og i noen tilfeller vet jo ikke grunneier hvor han eier selv en gang, og ikke bryr han seg heller. Vet du det at anbudsjakt skulle rett og slett ha vært forbudt, synes jeg. For det er ofte kalkulert med å skyte mer enn du har løyve på, og kanskje på hver eneste sjanse som finnes. Det er ikke riktig at det er pengene som skal styre jakta. Da får du en forferdelig dårlig jaktmoral tror jeg. («Anders, 60-årene).

Det er tydelig at «Anders» opplever utleiepraksisen som enkelte av sine sambygdinger praktiserer som truende for hvordan han tenker er den riktige måten å jakte hjort på i bygda. Dette uttrykker han blant annet ved å trekke frem bruken av løshund på jakt. Problemet med dette er at en slik type jaktform er svært plasskrevende, da hunden har stor løpskapasitet og ikke kjenner eiendomsgrenser. For «Anders» virker dette å handle om respekt for andres eiendom. At jegere på naboterreng lar hunden sin springe inn på hans eiendom, opplever han som respektløst. «Anders» velger å legge skylden på de tilreisende jegerne, samtidig kan man se at momentene han vektlegger i stor grad kan kobles opp mot ansvaret grunneier har for å informere leietakere om grenser og andre regler som gjelder for jakt i området. I hvilken grad utleier har instruert sine leiejeger om dette kan vi ikke vite noe om, men ut ifra det «Anders» forteller, om at «han ikke bryr seg», kan det peke mot at grunneier i dette tilfelle kanskje ikke har vært nøye nok i denne fasen. Forsker Erling Meisingset hadde følgende å si på spørsmål om endringer i jakttradisjoner og jaktkultur:

E: Når det gjelder dette med utleie, så har det jo blitt mer av det. Før var det vel sett litt rart på om det var til utenbygds, men det har alltid vært slik at det har vært utleie av jakt til innenbygdsjegere. (...) Så har det skjedd en utvikling ved at det har blitt mer hjort og flere jegere. Fortsatt er det nok mange jegere som er med naboer og kamerater og har tilnærmet gratis jakt. Så er det andre igjen som selger til høystbydende. Denne utvikling, ved at det er flere som selger og ikke bare gir det bort, er nok den største endringen slik jeg ser det. Nå er det faktisk flere som selger til utenbygds. Slik jeg vurderer det var det nok større skepsis «da» enn «nå», men samtidig er det fortsatt en del skepsis knyttet til salg og utleie av jakt. Dette handler nok først og fremst om en skepsis knyttet til grunneieren som leier ut. Om grunneier har en god kommunikasjon med naboene rundt seg, og opptrer seriøst. I dette ligger det at det gis ordentlige instruksjoner til de som kommer og jakter. Dermed er det ikke helt fritt frem.

Erling fortsetter:

E: Jeg tror det er viktig at man er med jegerne og jakter de første årene. Viser de poster og er nøye med hvordan de skal oppføre seg. På denne måten lærer de seg grenser og hva som er rådende tankegang og regler. Ikke minst øker det sjansene for at jegerne opplever suksess og blir effektive, samtidig som de opparbeider en samvittighet for stammen.

KL: Hva tenker du om de som er skeptiske til jegerne som kommer utenbygds-ifra?

E: Da peker jeg ofte tilbake til den grunneieren som leier ut. Hvilke regler er det de har gitt jegerne å forholde seg til. Det er ofte slik at hvis man gir fritt leide, så er det noen som tar hele hånda, og vel så det! Så jeg peker ofte tilbake og stiller spørsmålet; er de innenbygdsjegerne som har fritt leide så mye bedre? Selv har jeg sittet som formann i Viltnemda og vært jaktleder, og de jeg har hatt mest problemer med er jo innenbygdsjegere. Mens enkelte leiejegere er prikkfrie, det er jo fordi de er opplært til hvordan det skal være. Slik og slik er det, og dere har ikke noe valg. Mens med noen innenbygdsjegere er man nødt til å henge på dem hele tiden (...) Den som liner opp streken har også mulighet til å vise de utenbygds jegerne som kommer at her er det seriøst og tilrettelagt, og det gir et godt inntrykk til skikkelige jegere. Dette er et viktig tema for seriositeten til en næring, for det er jo en næring. (Erling Meisingset).

Det er tydelig at noen grunneiere har erfaringer med at kommodifisering av hjorten, i form av salg av jakt, potensielt kan ha negative innflytelse på jakttradisjoner og jaktkulturen. Samtidig er det viktig å fremheve at dette ikke gjelder alle. Slik Erling Meisingset er inne på handler dette i stor grad om hvilke forberedelser grunneier foretar seg, og hvor stor innsats som legges i å lykkes med salget av jakta. Denne innsatsen går på alt fra kommunikasjon med naboer, hjelp og veiledning til jegerne som kommer, et mål om at de i størst grad skal kunne lykkes med jakta og selvfølgelig klare retningslinjer for hvordan jakta skal utøves og skriftlige kontrakter.

«Per», som selger mesteparten av kvoten sin til utenbygdsjegere sier følgende om sin erfaring med dette: «Vi har tre faste grupper med jegere. Den ene gruppen var ny i fjor, så disse har vi ikke blitt helt kjent med enda, men så langt ser det ut til å fungere bra. Alle er skikkelig trivelige folk, og seriøse jegere som oppfører seg bra. Vi er veldig fornøyd med denne ordningen!». Hos «Per» er reglene at jegerne kun kan drive posteringsjakt i utmark og på innmark, det er ikke lov med drivjakt og bruk av løshund. Dette er regler jegerne respekterer, og dermed ikke en utfordring i forbindelse med salg av jakt. «Per» virker å ha lyktes med kommodifisering av hjorten som en del av ressursgrunnlaget han livnærer seg på. Samtidig er det vanskelig å si noe sikkert om hvordan naboene ellers i bygda opplever hans virksomhet. På spørsmål om han har opplevd å få kommentarer eller reaksjoner på salget av jakta, svarer «Per» at han aldri har hørt noe negativt, verken om seg selv som selger eller de som kommer og leier jakt hos han.

De uformelle institusjonene som eksistere i bygdesamfunn, slik de omtales i kapittel 2.3, skapes ikke nødvendigvis kun av aktive jegere og grunneiere med jaktrett. Disse sosiale strukturene preges av alle som er del av bygdesamfunnet, da også innbyggere som ikke er interessert i jakt. *Bøjakt*, som betegner posteringsjakt ved innmark, er en utbredt jaktform på hjortejakt. Det spesielle med denne jaktformen er at jakta foregår nede i bygda ved skumring og om natten under månelys, og ikke i skogen slik drivjakt og snikjakt ofte gjør. Dette gjør at bøjakt er en mer synlig jaktform for ikke-jaktende bygdefolk. Forsker Bjørn Egil Flø er inne på at denne type jakt i noen tilfeller kan oppleves mer utrygg for bygdefolket om det er utenbygdsjegere og ikke innenbygdsjegere som praktiserer den. De lokale jegerne vet hvor turstiene går og kjenner rytmen i bygda, dette er med på å gjøre det øvrige bygdefolket trygge. Argumentet for at dette likevel ikke trenger å være et hinder for at hjortejakta kan bedrives av utenbygdsjegere, peker igjen tilbake på grunneiers ansvar for tilstrekkelig opplæring av leiejegere, som igjen sier noe om grunneiers seriøsitet og ansvar for bygda. Det enklest i en slik situasjon vil selvsagt være å avstå fra å selge jakta, da man unngår i å sette seg selv i en situasjon hvor dette i det heletatt kan bli en problemstilling. Alternativet trenger likevel ikke å være helt svart eller hvit, slik noen av informantene i denne oppgaven heller mot.

«Vebjørn» og «Anders» var begge inne på frykten for at tilreisende jegere mangler disiplin og forståelse for regelverk, noe som videre kan true forvaltningen i form av hvilke dyr som blir skutt. Det sier seg selv at det kreves en viss kjennskap til både terreng og dyra som oppholder seg der for å være i stand til å skille mellom stedegne hodyr «lederkoller» og trekkdyr. I en slik situasjon vil selv innenbygdsjegere kunne gjøre feil. Brudd på denne type uskrevne regler og forventninger som er del av institusjonen knyttet til jakt i bygda, er noe grunneier eventuelt må ta ansvar for å videreformidle til sine jegere om det er et ønske å unngå reaksjoner på det. Slik det presenteres i kapittelet om grunneiers utnyttelse av ressurser er det ingen som eier hjorten, kun jaktrett på et bestemt antall fellingsløyver. Dette betyr i teorien at så fremt man forholder seg til tildelt kvote, har man ikke gjort noe galt. Gjennom intervjuene med informantene i dette prosjektet fremkommer det til tross for dette uskrevne regler og forventninger som går utover de tildelte kvotene. Dette i form av hvilken konkret hjort som kan skytes, mer spesifikt enn kun kjønn og alder som den juridiske tildelingen fokuserer på. Hvordan hjorten felles, og under hvilke forhold den felles er det også visse forventninger til. Dette er spesielt tydelig i «Anders» sin uttalelse om leiejegerne som skyter stedegne hodyr og ikke trekkdyr, bruk av løshundjakt i stedet for snikjakt og postering. «Vebjørn» på sin side omtaler det som en massakre, med en

beskrivelse av at det skytes på hver eneste sjanse og at det ikke tas hensyn til tilstrekkelig gode lysforhold, slik erfarne lokale jegere ville gjort.

4.4 Skepsis til salg av hjortejakt

Den uttrykte skepsisen til salg av hjortejakt, og da spesielt til utenbygdsjegere, forklares litt ulikt av informantene i prosjektet. «Jørgen» og «Kåre», som begge eiendomsløse i den forstand at de ikke har eiendom med jaktrett, uttrykker ikke noe negativt ovenfor andre leiejegere. Deres bekymring til økt salg av hjortejakt er i all hovedsak knyttet til en økning i prisnivået for å leie jakt. «Kåre» sier han neppe ville vært i stand til å jakte på terrenget han i dag forvalter for sin bror om dette skulle legges ut til salgs på det åpne markedet. «Jørgen», som per i dag ikke leier jakt, sier han opplever det som vanskelig å skaffe jakt og legger til at det tilbudet han har om en innlemmelse i et jaktlag er «utrolig dyrt». «Ottar» og «Anne» som også leier jakt, har ingen negative uttalelser i forbindelse med salg av jakt, men uttaler en bekymring for økte priser med tanke på barrieren dette kan være for tilveksten av unge jegere. Det er interessant å merke seg at ingen av informantene som er eiendomsløse og avhengige av andre for å få tilgang til jakt, hadde noe negativt å si om utenbygdsleiejegere. Tilreisende jegere som leier jakt i bygda ble omtalt i positive ordelag, som flinke og seriøse. Dette til tross for at de representerer en gruppe som potensielt kan utkonkurrere dem i jaktmarkedet.

Dette skiller seg fra resultatene Flø (2015) la frem i sin studie om elgjakt i Nord-Østerdalen. Eiendomsløse innenbygdsjegere ga der uttrykk for en slags hevd på elgjakta i bygda, basert på en allmenningstradisjon skapt gjennom uformelle institusjoner. For utenom at økt salg og økte leiepriser potensielt kan være til hinder for nye unge jegere, uttaler ingen av informantene i tilsvarende gruppe i dette studiet en slik type enerett eller førsterett på hjortejakten. «Vebjørn» og «Anders», grunneierne med jaktrett og relativt store kvoter, er faktisk mer vernende og kritisk til salg av jakt. De er kritiske til salg av egen kvote, men også til at andre i bygda selger jakt. Kritikken baserer seg i liten grad på at salg presser prisene og gjør jakta utilgjengelig for innenbygdsjegere. I stedet er de i motsetning til de eiendomsløse jegerne kritiske til utenbygdsjegerens jaktmoral og effekten dette vil kunne ha for jakt og forvaltning. I dette ligger det også en oppfatning om utenbygdsjegeres motiv og motivasjon for å drive jakt. Dette kommer frem ved at begge benytter seg av begrepet *troféjeger*. Brottveit og Agedal (1999) omtaler «reindyrka troféjakt» som noe uakseptabelt i moderne jaktkultur i Norge, der høstingsmotivet og å utnytte byttet som mat står sentralt. Selv om det henger mange gevirer på

låvevegger rundt om i landet, er det en uttalt tradisjon for at kjøttet verdsettes like høyt. Denne tradisjonen kan være bakteppet for kritikken mot jegere som jakter for troféet, og er noe som kan skape misnøye i bygdesamfunn. Troféjakt som moralsk forkastelig, er et jegeretisk syn som kan skapes gjennom uformelle institusjoner.

Et siste moment som kan trekkes frem som negativt i forbindelse med salg av jakt, slik «Vebjørn» og «Anders» ser det, er prinsippet om å slippe andre inn på sin eiendom. Begge uttaler at det er viktig å ikke miste kontroll over egen eiendom, og at det for mange sitter langt inne å la noen slippe til på eiendommene sine. Dette kan trolig tolkes som at «Vebjørn» og «Anders» føler på et visst ansvar for dyrene i terrenget de eier. Selv om det juridisk sett ikke er noen som eier hjorten, slik det fremkommer i 2.3.1. grunneiers utnyttelse av ressurser, kan det virke som om noen av grunneierne likevel opplever å ha et visst eierskap til dyrene som oppholder seg på sin eiendom. Denne følelsen er kanskje en del av tradisjonen og jaktkulturen disse grunneierne er vokst opp med, og dermed har vært en del av hele livet. For noen kan det kanskje være vanskelig å skulle forklare sin motstand mot å la andre bli en del av denne tradisjonen og kulturen, da spesielt personer som kommer utenfra bygda. På spørsmål om hvorfor de er imot salg av jakt, er det kanskje enklere å lene seg på påstander som karakteriserer leiejegere negativt, heller enn å prøve å forklare at en innlemmelse av utenforstående bryter med hva de er vant med. Eksempler på dette er negative faktorer i form av manglende kjennskap til lokale forhold og praktisering av utradisjonelle jaktformer. Et spørsmål man da kan stille seg er om ikke denne type motsetninger også finnes mellom lokale jeger? Resultatene fra dette studiet sier dessverre ingenting om denne type konflikter mellom innenbygdsjegere, da problemstillingen i hovedsak dreier seg om salg av jakt. Likefullt vil dette være et perspektiv det kan være verdt å reflektere over.

4.4.1 Jaktas betydning i bygda

Alle informantene ble spurt om hvilke betydning de tenker hjortejakta har for bygda og folket som bor der. «Kåre» forteller:

«Jakta er viktig, og for enkelte så har den nokså stor betydning. Det har noe med trivselen å gjøre, på en måte med samholdet i bygda. (...) Det snakkes mye om jakt, spesielt om høsten så klart. Hører du det smeller på nabofeltet så er du jo nysgjerrig på hva som skjedde der og slike ting. Så når vi treffes så spør vi jo hverandre, og av og til

så får man jo vite litt, og andre ganger er det ikke sikkert du får vite så mye, ha ha!»
(«Kåre», 50-årene).

Også «Anders» mener jakta har en sentral plass i bygda og sier «Ja, det er klart den har betydning. Det er en del av vår kultur dette. Både hjorten og jakta er noe folk er opptatt av og både følger med på og prater om hele året!». Det er liten tvil om betydninga jakt har for både «Kåre» og «Anders», og likefullt betydningen de mener den har for bygda de bor i. De er ikke alene om å omtale jakta som del av kulturen. Flø (2015) betegner også jakta som en sentral del av den stedegne kulturelle praksisen i bygdesamfunn, sammen med Brottveit og Agedal (1999) som beskriver det som en måte å knytte nåtiden sammen med urtiden gjennom en folkelig høstingstradisjon. Ordene «Kåre» og «Anders» benytter i sin beskrivelse av jakta sin betydning i bygda gjenspeiler på mange måter jakttradisjonene og betydningen av jakt slik den er beskrevet på generelt grunnlag innledningsvis i denne oppgaven. «Per» har på sin side en litt annen oppfatning av jaktas betydning. Han forteller:

P: Det er jeg ikke sikker på at er så stor betydning, det er vel kanskje bare et bruk her i bygda der det kanskje har litt betydning, de selger litt jakt, men jakter også en del selv, så for dem har det kanskje litt betydning. Men ellers i bygda tror jeg ikke det har så stor betydning.

KL: Snakkers du ofte med andre i bygda om jakt?

P: Nei, det er ikke så mye snakk om det. Folk har vel kanskje nok med seg selv, og det har for så vidt jeg og. («Per», 60-årene).

«Per» skiller seg litt fra de andre informantene i sin oppfatning av jakta sin betydning i bygda. Han opplever ikke at jakt er noe som engasjerer i like stor grad som «Anders» og «Kåre». «Per» har tidligere fortalt at han ikke er spesielt interessert i hjortejakt, men at ser på det som en nødvendighet av forvaltningsmessige årsaker. Denne forskjellen i interesse og motivasjon kan også være med å påvirke inntrykket man danner seg av et steds samfunnsmessige interesser, gjennom hvem man prater med og hva man prater om. Praten er den viktigste kilden for å kunne danne seg et bilde av folks interesser og meninger. Ulikheten i interesser og oppfatning kan kanskje også være med å forklare hvorfor «Per» er mindre kritisk til salg av jakt, sammenlignet med eksempelvis «Vebjørn» og «Anders». Hvis «Per» ikke oppfatter at jakta er av særlig betydning vil han trolig være mindre skeptisk til å selge den til folk utenfor bygda. «Anders»,

som på sin side opplever at jakta er av stor betydning og en viktig del av kulturen i bygda, vil på bakgrunn av dette være mer skeptisk til å slippe til utenbygdsjegere, i frykt for hvilke konsekvenser dette kan få for jakta og hvilke reaksjoner som kan komme fra bygdesamfunnet.

Det er delte meninger om hvorvidt kommodifisering av hjortejakta har effekter på samfunnet som fører til endringer i bygdas sosiale struktur. Det som derimot virker mer sikkert er at kommodifisering innebærer endringer i jaktpraksiser. Gjennom kommodifisering utvikles jaktpraksisen til å i større grad spille på formelle institusjonelle rammevilkår, og i mindre grad de uformelle institusjonene. Denne endringen, der man distansere seg fra deler av de uformelle institusjonene som er skapt gjennom tradisjoner og kulturer for jakt i bygda, har trolig flere forklaringer. Blant annet vil alltid det juridiske rettighetssystemet og de formelle institusjonene være de viktigste retningslinjene jegere forholder seg til, da brudd på disse kan føre til strafferettslige reaksjoner. De uformelle institusjonene, som i stor grad kan sees på som et sett med selvpålagte regler, har ikke samme grad av alvorlighet i reaksjonene ved eventuelle brudd. I tillegg er noen av de uformelle institusjonene umulig å oppfylle for en utenbygdsjeger, ved at man automatisk bryter den selverklærte retten om at jakta tilhører innenbygdsjegere, ved å delta på jakt som utenbygdsjeger. Skal man som grunneier selge jakt til personer som kommer utenfra, er det viktig med tydelige rammer og et forståelig system. De formelle institusjonene er regelverk som er likt og gjelder for alle. De uformelle institusjonene kan i noen tilfeller være vanskelige å definere, da konseptet til en viss grad baserer seg på subjektivitet heller enn objektivitet. Samtidig finnes det ikke nødvendigvis tydelige grenser for hvem reglene gjelder og ikke. Trolig er tryggheten og oversikten i å presentere de formelle institusjonene som gjeldende retningslinjer for leiejegere det mest ryddige for mange grunneiere som ønsker å selge jakt. I bunn og grunn er dette gjeldende regelverk man plikter å forholde seg til. De formelle institusjonene knyttet til jakta passer godt inn i et system med salg og utleie, dette er noe man ikke nødvendigvis alltid kan si om de uformelle institusjonene.

4.5 Effekter av kommodifisering

I dette kapittelet drøftes endringer i jaktpraksis og sosial struktur med utgangspunkt i diskusjon av empiriske funn i oppgaven. Er påvirkninger som følger av salg av hjortejakt, slik det er diskutert i kapittel 4.3, med på å endre den generelle jaktpraksisen og de sosiale forholdene knyttet til jakt i bygda? Videre vil det mye omtalte skillet mellom innenbygdsjegere og utenbygdsjegere brettes ut og diskuteres.

4.5.1 Effekter på jakt og jaktkultur

Slik «Anders» beskriver det i kapittel 4.3, om hvordan kommodifisering av hjort påvirker jaktkulturen og bygdesamfunnet, kan det virke som at salg av hjortejakt i stor grad påvirker jaktpraksisen i bygda. Konkrete eksempler på endringer som «Anders» peker på, er innføringen av løshundjakt. Denne jaktformen er ikke en typisk jaktform man har tradisjon for å benytte seg av på Vestlandet. Bakgrunnen for at denne jaktformen ikke i særlig grad har vært brukt, er en kombinasjon av at terrenget er bratt og ulendt, men kanskje enda viktigere eiendomsstrukturen i områdene. Sammenligner man eiendomsstørrelsen til den typiske grunneier på Vestlandet med grunneierstørrelsene på Østlandet, der løshundjakt er den mest brukte jaktformen, ser man at eiendommene på Vestlandet i snitt er betydelig mindre (Mysterud et al., 2011). I praksis vil løshundjakt på Vestlandet innebære en større risiko for at hunden driver ut av eget terreng og over på naboterreng. Dette er et av momentene i «Anders» sin kritikk til innføringen av løshundjakt, som han videre kobler opp mot salg av hjortejakt. Det er viktig å presisere at det i dag også praktiseres løshundjakt av innenbygdsjegere. Hvorvidt denne jaktformen hadde blitt implementert uten at den hadde blitt presentert gjennom tilreisende utenbygdsjegere, er det vanskelig å si for sikkert. Det at informanter i dette prosjektet velger å trekke en kobling mellom bruken av løshund og salg av hjortejakt, utelukker ikke muligheten for at denne jaktformen likeså godt kan ha blitt innført gjennom tradisjonell jakt med familie og venner. Å hevde at kommodifisering av hjorten er en direkte årsak til endringer i jaktpraksisen på bakgrunn av bruken av løshund alene, vil være uriktig. Det er mange faktorer å ta hensyn til i en slik antagelse, og selv om noen av dem som kjøper jakt i bygda benytter seg av denne jaktformen, trenger ikke det å bety en endret jaktpraksis for de andre jegerne i bygda. Andre jeger kan selvsagt bli inspirert av en slik introduksjon til en ny jaktform, men de står selv fritt til å velge å adoptere denne, eller ikke. En endring av det som omtales som jaktpraksisen i bygda, krever mer enn enkeltunntak fra det som ansees som den gjeldende praksis i bygda generelt.

Et annet moment det pekes på, og som er med å endre jakta, er hvordan pengebruken er med å påvirke jegerne som jakter. Både «Vebjørn», «Kåre» og «Anders» sier de opplever at jegere som på forhånd har betalt relativt store summer for å få jakte hjort, er villige til å ta vesentlig større sjanser for å lykkes med jakta. Å på forhånd betale for x-antall fellingstillatelser, i kombinasjon med en avgrenset tidsperiode til å få tak i dyrene man har kjøpt, kan utvilsomt være med å øke jaktpresset. Dette kan trolig være med å påvirke jegerne til å ta større sjanser for å få tak i de dyrene de har betalt for. For den praktiske utøvelsen av jakta kan dette presset påvirke jegerne til å ta større sjanser i skuddsituasjoner, eksempelvis med hensyn til om det er

tilstrekkelig skytelys, eller om dyr er i fart. I motsetning til bruken av løshundjakt, kan pengeperspektivet i jakta trolig i større grad være med å påvirke jaktpraksisen i bygda. Denne endringen kan sies å være direkte knyttet opp mot kommodifisering av hjortejakta, og berører verdisetningen av viltet som en høstbar ressurs enkelte grunneiere har mulighet til å utnytte. Endringer og trender i form av hva som ansees som riktig pris på tilgangen til en slik ressurs, er noe det vil være vanskeligere å distansere seg fra, sammenlignet med endringer i jaktformer.

4.5.2 Effekter på bygdesamfunnet

I tillegg til at kommodifisering kan være med å påvirke jaktpraksisen, ble informantene også spurt om hvordan de opplevde at salg av jakt på hjort påvirket de sosiale faktorene knyttet til jakta. «Jørgen» forteller:

J: Jeg synes det har blitt mer enslig jakt. At folk jakter for seg selv. Det er ikke lengre slik at man samler seg og er sammen, tenner bål og jakter sammen. Det har vært veldig lite av det de siste årene. Folk er bare opptatt av å skyte selv, jakte selv. Det synes jeg er litt dumt, at slike gamle tradisjoner forsvinner da.

KL: Så du mener det har skjedd en endring, og har dette sammenheng med at det selges jakt?

J: Ja det har skjedd en endring, jeg husker det fra jeg var liten og var med på jakt. Folk fra mange gårder i bygda brukte å samles for å jakte sammen. Nå er det ikke slik lengre. Det er en del som selger jakt og har sluttet å jakte selv, og vi kjenner jo ikke de som leier jakta der nå. Så det har kanskje litt å si, det blir jo ikke det samme som å jakte med folk man kjenner. I tillegg er folk nesten oppe med mobilen før det smeller for å ta bilde og legge ut. Det er nesten viktigere å vise at man jakter enn å faktisk jakte. Det er ikke bra.

KL: Hvorfor tenker du at det ikke er bra?

J: Det er ikke derfor vi skal jakte, for å vise det frem og skryte av det. Synes jeg da. («Jørgen», 20-årene).

«Jørgen» gir uttrykk for at han mener kommodifisering av hjortejakt er med å påvirke den sosiale strukturen knyttet til jakttradisjonene i bygda. Forklaringen baserer seg på at samarbeidet som tidligere var en sentral del av jakta, ikke lengre praktiseres siden jegerne som jakter der er fremmede for de andre innenbygdsjegerne. Det kan og tenkes at de som leier jakt har andre ønsker om hvordan de ønsker å praktisere jakta, og at dette dermed ikke sammenfaller med tradisjonene og kulturen i bygda. Samtidig er det viktig å huske på utviklingen hjortebestanden har gjennomgått de siste 30-40 årene. Statistikken i figur 1, antallet felte hjort i Norge 1970-2020, illustrerer den voldsomme veksten bestanden har opplevd. Dette kan trolig ha betydning for det sosiale aspektet ved jakta, da grunneierne ikke lengre er avhengig av å samarbeide med hverandre for å ha tilstrekkelig store eiendommer for å ha jaktrett på hjort. Dette er moment som også trekkes frem i intervjuet med både «Kåre» og «Vebjørn». Forsker Erling Meisingset peker også på denne endringen som har skjedd i trå med utviklingen av hjortebestanden de siste 40 årene, som en mulig forklaring på hvorfor jakta i flere bygder har blitt mindre sosial.

Det er trolig flere faktorer som er med å påvirke utviklingen og endringer ved jakta, og som igjen er med å påvirke bygdas sosiale struktur. Det er vanskelig å si noe sikkert om hvorvidt kommodifisering er hovedårsaken til denne påvirkningen. Likefullt er det, på bakgrunn av de empiriske funnene i denne oppgaven, grunn til å tro at kommodifiseringen er av vesentlig betydning. Tradisjonelt har jakta vært noe som er med å knytte menneskene i bygdesamfunnet sammen, gjennom den felles identiteten som skapes i praktiseringen av denne aktiviteten. Noen opplever nå at jakta har blitt noe man i større grad utøver individuelt, og at dette igjen fører til at det sosiale aspektet svekkes. I verste fall er det med å distansere grunneiere og jegere fra hverandre, heller enn å knytte dem sammen. Uavhengig av forklaringen på dette problemet, er det en potensiell utfordring man er nødt til å forholde seg til dersom jakta skal fortsette å ha en sentral rolle i bygdesamfunn på Vestlandet.

4.6 Oppsummerende betraktninger

Det viser seg at det kan være flere grunner til at noen grunneiere ønsker å selge hele eller deler av jaktretten sin på hjort. Salg av hjortejakt er ikke et nytt fenomen, men noe som har røtter langt tilbake i tid. Bakgrunnen for min nysgjerrighet rundt dette har utgangspunkt i et inntrykk jeg som forsker har om at denne type salg øker. Samtidig øker fokuset fra myndighetene på en næringsutvikling basert på høstbare viltressurser, samt grunneiers evne til å utnytte seg av de

økonomiske mulighetene som finnes på egen eiendom. Forklaringene som kommer frem, dreier seg i hovedsak om to faktorer. Det økende behovet for å felle flere hjorter og at det ikke er en tilstrekkelig tilvekst av nye jegere. Samtidig er det også tilfeller der det økonomiske perspektivet ligger til grunn for avgjørelsen om å selge jakt. Holdningene de ulike informantene har til selv å selge jakt, men også til andre som selger jakt, ser i stor grad til å styres av den enkeltes motivasjon for å jakte. Informantene i prosjektet har ulik motivasjon, og dermed også en ulik interesse for både hjorten og forvaltningen av den, men også jaktpraksisen i bygda. Informantene som var grunneiere med jaktrett og i tillegg har stor interesse for jakt, svarte at det satt langt inne å skulle selge deler av kvoten. Dette til tross for at flere av dem har rikelig tilgang til jakt, og slik sett ikke hadde hatt noe problem med å selge unna noen fellingstillatelser. Begrunnelsen for at dette ikke ble gjort er i hovedsak knyttet til frykten for å slippe fremmede til på sin eiendom og med dette minste kontroll. Det faktum at disse grunneierne velger å avstå fra å utnytte seg av det potensielle økonomiske utbytte som finnes i jaktretten sin, sier noe om betydningen jakta har for mennesker i bygdene. For dem er det å bevare jakttradisjonene og kulturen de forbinder med dette, mer verdt enn pengene de kunne tjent. Det er vanskelig å si sikkert hvor oppfatningen om at eventuelle salg av jakt er nødt til å gå på bekostning av å bevare tradisjonene og kulturen for jakt kommer fra. Hvis man ser bort i fra at deler av jakta praktiseres av andre enn de som bor i bygda, vil man naturlig kunne tro at de som ønsker det fortsatt kan opprettholde jaktpraksisen likt som før. Det viser seg å være mer komplekst enn som så. I tillegg til at det ved salg av jakt er andre ukjente jegere som jakter i bygda, hevdes det samtidig at salg av jakt potensielt går på bekostning av både forvaltning, etikk og sikkerhet. Dette er relativt alvorlige påstander, som ikke kan bekreftes eller avkreftes i denne oppgaven. Uavhengig av om dette er tilfelle eller ikke, er det oppfatninger som er med på å påvirke grunneiere til ikke å selge jakta si, i frykt for at noen av de overnevnte konsekvensene skal gjøre seg gjeldende.

Kommodifisering av hjorten som høstbar viltressurs gjennom salg av jaktrett er noe alle informantene har kjennskap til, og en formening om. Deres oppfatning av hvordan dette påvirker jakttradisjonen og kulturen i bygdesamfunnet, er noe ulik. På den ene siden hevdes det at kommodifiseringen i liten grad påvirker jakttradisjoner og de sosiale strukturene i bygdesamfunnet, og at det derfor ikke er behov for spesielle hensyn i forbindelse med salg av hjortejakt. På den andre siden mener noen av informantene at det økonomiske preget jakta får ved å bli salgsvare, ikke er sunt verken i et forvaltningsperspektiv eller med hensyn til jaktpraksisen og institusjonene som står sentralt i bygda. Samtidig belyses det at salg på et åpent marked kan være med å utkonkurrere eiendomsløse innenbygdsjegere, da prisene det ofte er

snakk om er betydelig høyere enn hva man er vant til fra «gammelt av». På bakgrunn av dette vil det være god grunn til å tro at gaveøkonomien i stor grad fortsatt eksisterer i mange bygdesamfunn, der innenbygdsjegere uten jaktrett deltar på jakt tilnærmet gratis eller for en mer eller mindre symbolsk sum. Et argument som flere ganger ble brukt for å illustrere utfordringene en prising av jakta ut ifra et åpent marked vil kunne føre til, er argumentet om at unge lokale jegere ikke greier å konkurrere med utenbygdsjegere i forsøket på å skaffe seg jakt. Dette er videre med på å hemme tilveksten av jegere, og omtales som en selvforsterkende prosess der man ender opp med at de lokale tradisjonene og kulturen for jakt ikke lengre eksisterer.

På mange måter kan trolig dilemmaet med å skulle selge hjortejakt eller ikke, oppleves som utfordrende for enkelte grunneiere. Fra myndighetene sin side rettes det er stort fokus på grunneiers evne til å utnytte de ressursene man har til rådighet. Det har vært lagt midler i å kartlegge det økonomiske potensialet som finnes i en næringsutvikling basert på høstbare viltressurser, og videre en innsats i å opplyse grunneiere om denne muligheten. Sitter man på en betydelig andel fellingsstillatelser, vil etablering av en slik type virksomhet potensielt kunne genere betydelige økonomiske summer. Samtidig opplever mange grunneiere at denne formen for kommodifisering kolliderer med både tradisjonene og gjeldende jaktkultur, og dermed er med å utfordre og endre jaktpraksisen i bygda. For noen er det viktigere å bevare denne jaktpraksisen, heller enn å tjene penger. Andre, som ikke opplever at kommodifiseringen fører med seg de samme utfordringene, er i større grad villige til å selge hele eller deler av jaktretten sin, og ser på dette som en god måte å utnytte viltet som ressurs på.

De informantene som er kritiske til kommodifisering av hjorten er relativt konsekvent i skillet mellom innenbygdsjegere og utenbygdsjegere. Begrepet utenbygdsjeger blir også ofte knyttet opp mot en rekke negative hendelser og egenskaper. Bruken av disse begrepene kan se ut til å bygge opp under og forsterke en slags «oss mot dem»-mentalitet, som er med på å sette partene opp mot hverandre, heller enn å forsøke å forene dem. Utenbygdsjegerne, eller med andre ord, de jegerne som kommer utenfra og kjøper jakt i bygda, blir i enkelte tilfeller hoggestabben for beskyldninger og misnøye knyttet til utøvelse av jakta. Forhold som eventuelt kan være kritikkverdig i forbindelse med dette er, slik både forsker Erling Meisingset og forsker Bjørn Egil Flø bemerker, ofte ting grunneieren som selger jakta er i posisjon til å kontrollere og derfor i stor grad også kan ansvarliggjøres for. Grunneier er den som sitter på jaktretten, og har ansvar for at de personene det selges jakt til forholder seg til de formelle regelverkene som setter

rammer for jakta. Samtidig er også grunneier den som har kjennskap til de uformelle institusjonene som er med å definere jaktpraksisen i bygda. Dette kan være interne uskrevne regler som de tilreisende jegerne ikke har grunnlag for å kjenne til uten hjelp og veiledning fra grunneier. Selv om disse reglene ikke er formelle og juridisk bindende, vil brudd ofte føre til reaksjoner fra innenbygdsjegere og øvrige personer i bygdemiljøet. Situasjonen rundt slike konflikter blir fort anspent, og bidrar ikke med noe positivt til jakta og viktigheten denne har i bygda. Bedre kommunikasjon mellom grunneier og jegere, er trolig et tiltak som kan virke forsonende, og videre være med å ivareta flest mulig sine interesser.

5.0 Konklusjon

Formålet med denne oppgaven er få en dypere forståelse for hvorfor noen grunneiere ønsker å selge hele eller deler av jaktretten sin. Samtidig er målet å kunne si noe om hvilke effekter en slik type kommodifisering kan ha på jaktpraksisen og den sosiale strukturen i bygdesamfunn. Utgangspunktet for denne oppgaven har vært problemstillingen *hvorfor ønsker noen grunneiere å selge hjortejakt? Hvordan oppleves det at kommodifisering av hjort påvirker jaktkulturen og bygdesamfunnet?*

Intervjuene som ble gjennomført i forbindelse med innsamlingen av data til prosjektet har generert empirisk teori, som har vært svært nyttig i forsøket på å besvare spørsmålene problemstillingen reiser. Når det kommer til *hvorfor noen grunneiere ønsker å selge hjortejakt*, viser det seg at dette valget i stor grad baserer seg på to hovedfaktorer. Rettighetshavers interesse og motivasjon for selv å jakt og antallet fellingstillatelser vedkommende disponerer. Resultatene i oppgaven peker mot at grunneiere med lav interesse og liten motivasjon for å jakte selv, ser en verdi i å selge jaktretten sin. Grunneiere med stor tilgang på fellingstillatelser er også i en posisjon der salg av jakt virker å være aktuelt. For disse er likevel interesse og motivasjon en avgjørende faktor for hvorvidt man faktisk velger å selge. Noen av informantene i oppgaven oppgir å ha vurdert å selge jakt, da de har rikelig tilgang til fellingstillatelser, men har unnlatt å gjøre det på bakgrunn av frykt for potensielle negative konsekvenser for jaktpraksisen i bygda. Denne frykten virker å ha sammenheng med grunneierens interesse og motivasjon i forbindelse med jakttradisjoner og jaktkultur.

Spørsmålet om *hvordan det oppleves at kommodifisering av hjort påvirker jaktkulturen og bygdesamfunnet*, er det ikke nødvendigvis like enkelte å si noe konkret om. Oppfatningen av effekten av kommodifisering er ulik hos de forskjellige informantene. Noen hevder salg av jakt har en negativ effekt på jaktpraksisen i bygda, i form av brudd med uformelle institusjoner som skapes gjennom tradisjon og kultur. Dette dreier seg primært om bruk av nye jaktformer og andre endringer i den praktiske gjennomføringen av jakta. Samtidig kritiseres også et økt fokuset på økonomisk vinning ved kommodifisering av hjortejakt, noe som beskrives som ødeleggende med hensyn til både jegeretikk og forvaltning. Andre informanter opplever ikke de samme negative effektene av kommodifisering, og har et utelukkende positivt syn på denne utviklingen. De positive effektene er blant annet knyttet opp mot å få hjelp til å forvalte en økende hjortestamme med tilstrekkelig årlig avskyting, samtidig som man utvikler det

økonomiske potensialet som finnes i ressursene man besitter som grunneier. Informantene som selv ikke er grunneiere har i all hovedsak et positivt syn på utenbygdsjegere som kjøper hjortejakt i bygda. De vedkjente at salg på et åpent marked kan føre til en prisøkning som hindrer dem fra å kunne delta på jakt slik de gjør i dag, men har ikke opplevd dette selv.

En interessant observasjon blant resultatene i oppgaven er at de grunneierne med flest fellingsløyver og størst interesse og motivasjon for å jakte, er de som både er mest skeptisk til salg av hjortejakt, og har uttrykker flest negative effekter ved kommodifisering. Dersom man ønsker en økt utvikling av næringer basert på høstbare viltressurser, slik regjeringen oppfordrer til i sin handlingsplan, har man fortsatt en vei å gå dersom man ønsker å bevare roen i den sosiale strukturen i bygdesamfunnene.

5.1 Veien videre

Denne studien reiser en rekke spørsmål og problemstillinger, i et felt hvor det tidligere er gjennomført noe kvantitativ forskning, men svært lite kvalitativ forskning, meg bekjent. Resultatene viser at det fortsatt er utfordringer knyttet til en økt kommodifisering av hjorten som høstbar viltressurs. Hjort er per i dag det storviltet det felles størst antall av hvert år, og er dermed en av de viktigste høstbare viltressursene i landet. De økonomiske verdiene som potensielt kan utnyttes gjennom etableringen av en næring i dette segmentet er, slik NINA presenterer det, svært betydelige. Samtidig er man nødt til å huske på at dette er en ressurs tilknyttet lange tradisjoner og en viktig kultur, spesielt i bygde-Norge.

Nettopp gnisningene mellom kommersialiseringen og tradisjon og kultur, er et felt det trolig vil være mange muligheter til å forske videre på. Her vil det, slik jeg ser det, være nyttig med flere kvalitative studier, som sier noe om hvorfor menneskene dette angår tenker som de gjør. Min studie utelukker tilreisende utenbygdsjegere som vil være potensielle kjøpere av jakt, dersom omsetningen av dette øker. Disse ville det være nyttig å inkludere i fremtidige studier, der deres erfaringer og tanker om jakt kan fremheves, for å kunne tilpasse tilbudene som utvikles.

Kapittel 4.2.2 tar opp potensielle utfordringer med kommodifisering og tilvekst av lokale jegere. Dette gjelder trolig også for tilveksten av unge jegere generelt. Figur 2 viser en oversikt over registrerte jegere i Norge, der man ser en tydelig skeivfordeling mellom aldersgruppene. Figuren viser at det er absolutt flest jegere i aldersgruppene 40-49 år og 50-59 år. Med et stadig økende behov for avskyting av hjort, vil det også være nødvendig med tilstrekkelig tilvekst av lokale jegere i fremtiden. Hvorvidt økt kommodifisering kan vanskeliggjøre eller forbedre denne tilveksten, kan være relevant å se nærmere på.

Litteraturliste

- Andersen, O., & Dervo, B. K. (2019). *Jegegens og fiskerens forbruk av varer og tjenester i Norge i 2018. NINA rapport 1605*. Norsk institutt for naturforskning, Lillehammer
- Apollonio, M., Putman, R., Grignolio, S., & Batos, L. (2011). Hunting seasons in relation to biological breeding seasons and the implications for the control or regulation of ungulate populations. In R. Putman, R. Andersen, & M. Apollonio (Eds.), *Ungulate management in Europe; problems and practises* (s. 80-105). Cambridge: Cambridge University Press.
- Appadurai, A. (2005). Definitions: Commodity and Commodification. In M. Ertman & J. C. Williams (Eds.), *Rethinking Commodification: Cases and Readings in Law and Culture* (s. 35). New York: New York University Press.
- Aure, M., Berg, N. G., Cruickshank, J., & Dale, B. (2015). Sted - nye teorier i en norsk kontekst. In M. Aure, N. G. Berg, J. Cruickshank, & B. Dale (Eds.), *Med sans for sted, nyere teorier*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brottveit, Å., & Aagedal, O. (1999). *Jakta på elgkulturen*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Bui, A., & Ringstrøm, S. (2016). *Mål og mening med norsk jordbruk*. (Master). Norges Handelshøyskole, Bergen. Hentet fra <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/2403842/masterthesis.PDF?sequence=1&isAllowed=y>
- Crang, M. A., & Cook, I. (2007). *Doing ethnographies*. Durham University: SAGE Publications Inc.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The «what» and «why» of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268. Hentet fra https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/S15327965PLI1104_01#aHR0cHM6Ly93d3cudGFuZGZvbmxpbmUuY29tL2RvaS9wZGYvMTAuMTIwNy9TMTUzMjc5NjVQTEkxMTA0XzAxP25lZWVBY2Nlc3M9dHJlZUBAQDA=
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (1998). *The Landscape of qualitative research. Theories and issues*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dowling, R. (2010). Power, subjectivity, and ethics in qualitative research. In I. Hay (Ed.), *Qualitative research methods in human geography* (Vol. 3). Canada: Oxford University Press.
- Duun, K. (2010). Interviewing In I. Hay (Ed.), *Qualitative research methods in human geography* (Vol. 3). Canada: Oxford University Press.

- Eggertsson, T. (1993). The Economics of Institutions: Avoiding the Open-Field Syndrome and het Perils and Path Dependence. *Acta Sociologica*, 36, 223-237.
- Flø, B. E. (2008). Bygdedyret og elgen - ei stivhengig analyse av næringsutvikling i elgskogen. In R. Almås, M. S. Haugen, J. F. Rye, & M. Villa (Eds.), *Den nye bygda* (s. 373-389). Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.
- Flø, B. E. (2015). *Bygda som vare - om bygda, elgen og folkeskikken*. (Philosophiae Doctor Doktorgradsavhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, ResearchGate.
- Frisvoll, S. (2014). *Beyond the idyll: Contested spaces of rural tourism. The Negotiation, Commodification and Consumption of Conflicting Ruralities*. (PhD). Norwegian University of Science and Technology, NTNU, Trondheim. Hentet fra Norwegian University of Science and Technology, NTNU
- Halvorsen, K., & Jerpseth, H. (2016). Forskningsetiske utfordringer ved kvalitative studier. Hentet fra https://oda.oslomet.no/bitstream/handle/10642/7803/Forskningsetiske_utfordringer_ve_d_kvalitative_stud%2b-%2bCopy.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hay, I. (2016). *Qualitative Research Methods in Human Geography* (Vol. Fourth). Ontario: Oxford University Press.
- Hjeljord, O. (2008). *Viltet, biologi og forvaltning*. Bergen: Tun forlag.
- Hjortesenteret. (u.å). Fakta om hjort. Hentet fra <https://www.hjortesenteret.no/fakta-om-hjort/>
- Hjorteviltregisteret. (2021). Statistikk. Hentet fra www.hjorteviltregisteret.no/statistikk. Hentet: 2021
- Hovland, M. B. (2002). *Jakt som ny utmarksnæring? Institusjonelle tilhøve relatert til jakt i Trøndelag*. (Master). Noregs teknisk- naturvitenskapelege universitet, Trondheim.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2020). *Forskningsmetode for økonomisk administrative fag* (Vol. 4). Oslo: Abstrakt.
- Kaufmann, G., & Kaufmann, A. (2009). *Psykologi i organisasjon og ledelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Klima- og miljødepartementet. (2013). *NOU 10: Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester*
- Korsvolla, K., Steinsholt, H., & Sevtdal, H. (2004). *Eiendomsforhold i utmark og næringsutvikling. (Rapport B1/2004)*. Institutt for landskapsplanlegging, Norges landbrukshøgskole, Ås

- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (Vol. 2). Oslo: Gyldendal.
- Meisingset, E. (2008). *Alt om hjort*. Bergen: Tun.
- Meisingset, E. (2015). *Space use of red deer and its implications for management*. (Philosophiae Doctor). University of Oslo, Oslo.
- Mysterud, A., Loe, L. E., Meisingset, E. L., Zimmermann, B., Hjeltnes, A., Veiberg, V., . . . Holthe, V. (2011). *Hjorten i det norske kulturlandskapet: arealbruk, bærekraft og næring*. (Prosjektnr. 179370). Biologisk institutt, Oslo
- Norges jeger- og fiskerforbund. (2016). Slik skaffer du deg jaktmuligheter. Hentet fra <https://www.njff.no/jakt/Sider/Slik-skaffer-du-deg-jaktmuligheter.aspx>
- Norges jeger- og fiskerforbund. (2019). Organisering. Hentet fra <https://www.njff.no/Organisasjon/>
- North, C. D. (1990). Institutions, institutional change and economic performance. In A. Vatn (Ed.), *Institutions and the Environment*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Regjeringen. (2019). Handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/48f7af60526343398dfe7769523cae0e/handlingsplan-om-hostbare-viltressurser.pdf>
- Sack, R. D. (1997). *Homo Geographicus. A Framework for Action, Awareness and Moral Concern*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Sneli, A. S., & Sigurjónsson, T. (2015). Elgjakt - En kilde til helse og velvære. Hentet fra <https://www.hjortevilt.no/elgjakt-en-kilde-til-helse-og-velvaere/>
- St.meld. nr. 17. (1998 - 1999). *Verdiskaping og miljø - muligheter i skogsektoren*. Oslo: Landbruksdepartementet
- St.meld. nr. 19. (1999 - 2000). *Om norsk landbruk og matproduksjon*. Oslo: Landbruksdepartementet
- Statistisk sentralbyrå. (2021a). Gardsbruk, jordbruksareal og husdyr. Hentet fra <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/stjord>
- Statistisk sentralbyrå. (2021b). Hjortejakt (06037). Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/06037/chartViewColumn/>
- Statistisk sentralbyrå. (2021c). Registrerte jegere (03440). Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/03440/chartViewColumn/>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse - En innføring i kvalitativ metode* (Vol. 4). Bergen: Fagbokforlaget.

Thorvaldsen, P., Øpstad, S. L., Aarhus, A., Meisingset, E., Austarheim, Å., Lauvstad, H., & Mo, M. (2010). *Kostar hjorten meir enn han smakar? (Rapportnr. 5(59))*. Bioforsk Vest, Fureneset

<https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/bitstream/handle/11250/2460555/Bioforsk-Rapport-2010-05-59.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Tjora, A. (2017). *Kvalitativ forskningsmetode i praksis* (3 ed.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Vatn, A. (2005). *Institutions and the Environment*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Lov om jakt og fangst av vilt, LOV-1981-05-29-38 C.F.R. (1982).

Walsh, A. J., & Giulianotti, R. (2001). This sporting Mammon: a normative critique of the commodification of sport. *Journal of the Philosophy of Sport* 28, 1, 53-77.

Winchester, H. P. M., & Rofe, M. W. (2010). Qualitative research and its place in human geography. In I. Hay (Ed.), *Qualitative research methods in human geography* (Vol. 3). Canada: Oxford University Press.

Aarhus, A. (2012). *Jegrar og jakter i Heiberghiane*.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

Salg av hjortejakt

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut hvorfor noen grunneiere ønsker å selge jaktretten sin på hjort, og hvordan dette oppfattes av andre i bygda. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet er tilknyttet en mastergradsoppgave der formålet er å studere hvilke spenninger som oppstår i et bygdesamfunn i det noen grunneiere velger å selge jaktretten sin. Målet er å finne ut mer om bakgrunnen for en stadig økende kommodifisering av hjorten som høstbar viltressurs, og å se på hvilke effekt dette kan ha for jaktkulturen og den sosiale strukturen i bygda som studeres.

Forskningsprosjektet inngår i en masteroppgave våren 2021.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Geografisk Institutt ved NTNU i Trondheim er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Som jeger eller grunneier med jaktrett blir du spurt om å delta i dette forskningsprosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelse i prosjektet innebærer å delta på et intervju med varighet på mellom 30 minutter og 60 minutter. Spørsmålene vil i hovedsak dreie seg om ditt forhold til jakt og hvordan du velger å forvalte jaktrettigheten din. Ved samtykke vil intervjuet bli tatt opp med båndopptaker eller lignende. Lydopptak og datamateriale vil bli slettet ved prosjektets slutt, 11. mai 2021.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Kun student og veileder vi ha tilgang til innhentet data.
- Navet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Ved publisering vil du som informant ikke kunne gjenkjennes da informasjon om sted og deltakere anonymiseres. De eneste opplysningene som vil publiseres er at forskningsprosjektet har foregått i en bygd i Møre og Romsdal, i tillegg til å omfatte informasjon om størrelser på jaktløyver og omfang av eventuelt salg.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 18. mai 2021. Lydopptak og datamateriale vil bli slettet ved prosjektets slutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Geografisk Institutt ved NTNU i Trondheim har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Geografisk Institutt, NTNU, Trondheim ved Jørund Aasetre.
E-post: jorund.aasetre@ntnu.no
Tlf.: 73412569

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Jørund Aasetre
(Forsker/veileder)

Kristian Kallmyr Lerheim
(Masterstudent)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at Kristian Kallmyr Lerheim kan gi opplysninger om meg til prosjektet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Bakgrunn

- Alder og familie
- Utdanning og yrke
- Kort om deg selv:
 - o Hvor lenge har du bodd i bygda?
 - o Eventuelt: Litt om eiendommen din

Forhold til jakt

- Jakter du selv på hjort?
 - o Hvor lenge har du eventuelt gjort dette?
 - o Jakter du på egen eiendom eller har du ikke egen eiendom
 - o Jakter du også på andre sin eiendom
 - o Hvis ikke:
 - o Hvorfor ikke?
 - o Hva synes du om jakt?
- Hvordan oppstod interessen din for jakt?
- Hva er motivasjonen din for å drive med jakt?
 - o Opplevelsen
 - o Kameratskap
 - o Kjøttutbytte
 - o Annet?
- Hvem jakter du sammen med?
 - o Venner og/eller bekjente
 - o Familie
 - o Andre grunneiere
 - o Kunder
- Jakter du andre arter enn hjort?
- Har interessen din for jakt endret seg siden du startet med det?
 - o Andre prioriteringer
 - o Endret livssituasjon
 - o Helse

Jaktområder

- Er du selv grunneier med jaktrett på hjort?
 - Kvotestørrelse
 - Selvstendig eller del av storvald
- Leier du ut hele eller deler av kvoten?
 - Hvilken utleieordning praktiseres?
 - Åremål, oppdelt sesong

Salg av hjortejakt

- Hvordan fikk du ideen om å selge jakt?
 - Andre bekjente som selger
 - Kommune/NJFF/viltnevd
 - Storvald
- Hvordan formidler du salget av jakta?
 - Selger du gjennom organiserte salgsorganisasjoner eller på individuell basis?
 - Faste kunder
 - Er kundene lokale eller kommer de utenfra bygda
- Ser du noe fordeler ved den økende omsetningen av hjortejakt?
 - Behov for uttak
 - Interessen hos de som kjøper jakt
 - Verdi av ressursen
- Ser du noen utfordringer ved den økende omsetningen av hjortejakt?
 - Konkurransen
 - Marked
 - Forventninger
- Har du andre inntekter i tilknytning til salget av hjortejakta.
 - Kost & losji
 - Kjølerrum og slakteplass
 - Guiding

Hvis ikke de selger jakt:

- Hva er årsaken til at du ikke selger jakta?
- Har du noen gang vurdert å selge jakta?
 - o Hva gjorde at du avstod fra å gjøre det?
- Har andre grunneiere oppfordret deg til å selge jakta?
 - o Eventuelt tilbud om samarbeid?

Hjortejakta sin betydning

- Hvilken betydning har hjortejakta for folk i bygda?
 - o Hvordan snakkes det om jakta
- Hvordan ser bygdefolket på de som selger hjortejakt?
 - o Forskjell på salg til innenbygds og utenbygds
- Hvordan ser du og de andre i bygda på de jegerne som kjøper hjortejakt i bygda?
 - o Skilles det på innenbygds og utenbygds
- Hvordan spiller salget av jakt inn på inntektsgrunnlaget ditt?
 - o Betydning for å opprettholde livsgrunnlaget i bygda

Avslutningsvis

- Ser du noen endring i jaktform og jaktkultur i forbindelse med salg av hjortejakt?
 - o Samjakt på tvers av vald
 - o Mer jag eller mer postering på innmark
 - o Sosial påvirkning
 - o Avstand eller nærhet mellom grunneiere og mellom jegere
 - o (Hva tenker du om dette)
- Opplever du å få noen tilbakemeldinger eller reaksjoner fra sambygdingene i forbindelse med salg av hjortejakt?
 - o Positive eller negative
 - o Hvordan forholder du deg eventuelt til disse
 - o Er dette noe som er med å prege dine valg
- Tror du flere kommer til å selge jaktretten sin i fremtiden?
 - o Lukrativt
 - o Større kvoter
 - o Utvikling av plattformer som gjør det enklere å formidle jakt
 - o Landbruk og Matdepartementet oppfordrer til en økt satsning på næringsutvikling basert på høstbare viltressurser

Eventuelt

